

INSTITUTUL
JUSTIȚIEI
CONSTITUȚIONALE

TRIBUNA CONSTITUȚIONALĂ

Masa rotundă din 23 iunie 2025

**„Suveranitatea permanentă – valoarea
constituțională și fundament
al statalității Republica Moldova”**

Nr.3(6)/2025

E-ISSN-2953-7045

„Tribuna Constituțională” a fost fondată ca buletin științific în anul 2023 de către AO „Institutul Justiției Constituționale” în scopul diseminării rezultatelor științifice obținute în domeniul științelor juridice, precum și promovării de noi idei, analize și informații din practica juridică și judiciară.

„Tribuna Constituțională” este concepută ca o platforma electronică (bibliotecă digitală) destinată discuțiilor științifico-practice, schimbului de idei, opinii și experiență pentru cercetătorii și practicienii din Republica Moldova și străini.

Pentru publicarea materialelor în „Tribuna Constituțională” nu se percep taxe.

Colegiul de redacție:

KUCIUK Valeriu, dr. în drept, lector universitar, redactor-șef, Republica Moldova

IACUB Irina, dr. în drept, conf. universitar, redactor-adjunct, Republica Moldova

COSTACHI Gheorghe, dr. hab. în drept, profesor universitar, Republica Moldova

NEGRU Boris, dr. în drept, profesor universitar, cavaler al Ordinului Republicii

AVORNIC Gheorghe, dr. hab. în drept, profesor universitar, Republica Moldova

BUJOR Valeriu, dr. în drept, profesor universitar, Republica Moldova

POPA Dumitru, dr. în drept, profesor universitar, decan, Romania

BÎRGĂU Mihail, dr. hab. în drept, profesor universitar, Republica Moldova

PAVLOVSKI Stanislav, ex-judecător la CtEDO, Republica Moldova

PULBERE Dumitru, ex-președinte al Curții Constituționale, Republica Moldova

RAILEAN Petru, dr. în drept, conferențiar universitar, ex-judecător la Curtea

Constituțională, Republica Moldova

ZAPOROJAN Veaceslav, dr. în drept, conferențiar universitar, ex-judecător la Curtea

Constituțională, Republica Moldova

STEPANIUC Victor, dr. în istorie, conferențiar universitar, Republica Moldova

MIDRIGAN Pavel, dr. în științe politice, lector universitar, Republica Moldova

Redactor tehnic, expert IT: **Topilin Dumitru**

Adresa redacției:

str. Andrei Doga 4; cod poștal: MD-2024. mun. Chișinău, Republica Moldova

Date de contact a redacției:

tel: 078824719, e-mail: institutjustconst@gmail.com

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor aparține în exclusivitate autorilor. Formulările și opiniile expuse de autori nu reprezintă poziția revistei și nu angajează în nici un fel Colegiul de redacție și/sau Institutul Justiției Constituționale.

Materialele sunt recenzate și aprobate spre publicare de Consiliul Științific al IJC.

C U P R I N S

НАРОДНЫЙ ТРИБУН	4
ТКАЧ Анатолий. XXI век: суверенитет vs неоколониализм	
AN ANIVERSAR – Masa rotundă din 23 iunie 2025 „Suveranitatea permanentă – valoarea constituțională și fundament al statalității Republica Moldova”	7
AGENDA Mesei rotunde din 23 iunie 2025 “Suveranitatea permanentă – valoarea constituțională și fundament al statalității Republica Moldova”	9
LISTA PARTICIPANȚILOR la Masa rotundă din 23 iunie 2025 “Suveranitatea permanentă – valoarea constituțională și fundament al statalității Republica Moldova”	10
КУЧУК Валерий. Потеря суверенитета — это потеря страны!	13
CEBOTARI Olga. Suveranitatea permanentă a Republicii Moldova garantată prin Declarația de suveranitate	27
VOICU Pavel. Apărarea suveranității – obiectiv și datorie sacră	29
СТАРЫШ Константин. Суверенитет Республики Молдова является абсолютной прерогативой народа	34
KUCIUK Valeriu. Garanțiile constituționale ale suveranității naționale a statului de drept Republica Moldova	37
CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ Carolina. Suveranitatea ca fundament al statului: reflecții asupra cazului Republicii Moldova	58
POZE DE LA MASA ROTUNDĂ din 23 iunie 2025 “Suveranitatea permanentă – valoarea constituțională și fundament al statalității Republica Moldova”	60
REZOLUȚIA MESEI ROTUNDE din 23 iunie 2025 “Suveranitatea permanentă – valoarea constituțională și fundament al statalității Republica Moldova”	71
CONSILIUL INSTITUTULUI JUSTIȚIEI CONSTITUȚIONALE. Aprecieri juridică privind constituționalitatea desemnării judecătorilor constituționali (Dispozitiv)	74

НАРОДНЫЙ ТРИБУН

XXI ВЕК: СУВЕРЕНИТЕТ VS НЕОКОЛОНИАЛИЗМ

XX век стал «золотым» периодом для развития и становления суверенитета. За весь XX век человечеству пришлось пережить страшные войны, по итогу которых были сформированы три системы международных отношений, которые в свою очередь дали мощный стимул для суверенного развития – три волны суверенизации.

В результате окончания Первой мировой войны, в 1919 году была сформирована Версальско-Вашингтонская система международных отношений и на политической карте Европы произошли радикальные изменения. Период распада империй спровоцировал первую волну суверенизации в XX веке. Результатом окончания Второй мировой войны, создания Организации Объединённых Наций и становления новой биполярной системы международных отношений стала вторая волна суверенизации, связанная, в том числе, и с распадом мировых колониальных империй, метрополии которых расположены в Западной Европе. Современная система международных отношений, или постбиполярная система, условно берёт своё начало с подписания Парижской хартии для новой Европы 19 ноября 1990 года. Третья волна суверенизации в XX веке пришлась на период окончания функционирования биполярной системы международных отношений и распада СССР. Очевидно, что установление новой системы международных отношений в XXI веке станет результатом масштабных преобразований и военных конфликтов по всему миру.

При всей неизбежности и очевидности формирования новой многополярной системы международных отношений, в ближайшее десятилетие противоречия будут увеличиваться между двумя тенденциями. С одной стороны, тенденция к суверенизации – укрепление суверенитета или увеличение количества суверенных государств. С другой стороны, тенденция к десуверенизации – добровольное ограничение или полный отказ от суверенитета. Эта

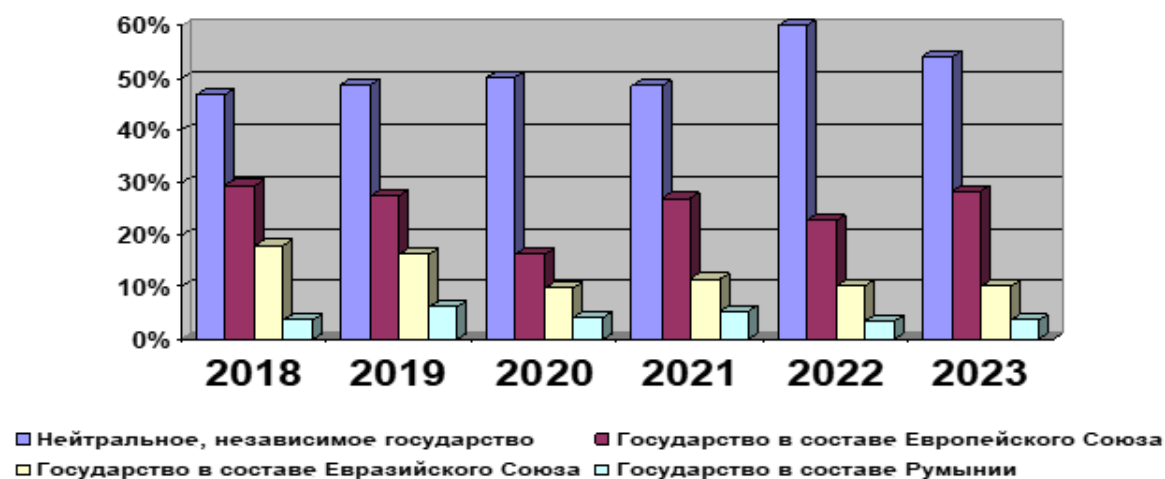
тенденция отвечает интересам неоколониализма в XXI веке. Цель неоколониализма в XXI веке – это стремление к установлению нового миропорядка, в котором большинство стран, вошедших в эту систему не на основе равноправных партнёров, а в роли сателлитов, утратят возможность суверенного развития. Таким образом, противоречия между этими двумя тенденциями будут сохраняться, продолжая выступать источником напряженности в международных отношениях.

Суверенитет в рамках зарождающейся многополярной системы получит новое содержание после окончательного формирования новой структуры и среды международной системы, участниками которой будут как крупные геополитические акторы, так и малые государства. Для небольших государств, как Республика Молдова, провозгласившая постоянный нейтралитет и не присоединившаяся к военно-политическим или политико-экономическим блокам, существует перспектива сохранения и укрепления суверенитета в XXI веке. Между тем в XXI веке суверенитет представляет собой не формальное, а операционное явление, нуждающееся в наличии инструментария и политической воли для его применения. Для Республики Молдова проблема вмешательства в суверенные дела весьма актуальна, учитывая внешнеполитический курс. Европейский Союз представляет собой сложную модель распределения власти между различными уровнями власти и в этой модели государства не теряют своего суверенитета, а делят его с наднациональными, субнациональными и транснациональными субъектами.

В этой связи, одним из главных аргументов, в борьбе с неоколониализмом становится обращение к основе, фундаменту - национальному суверенитету, который принадлежит народу, в нашем случае - народу Республики Молдова. На протяжении многих лет опросы (Приложение 1) общественного мнения демонстрирует высокий уровень идентификации будущего Республики Молдова со статусом нейтрального и независимого государства, сторонников которого значительно больше, чем сторонников интеграции. Это и есть суверенный выбор молдавского народа.

Анатолий ТКАЧ
Доктор политических наук

Каким бы Вам хотелось видеть будущее
Молдовы?

Источник: Разработано Автором и рассчитано на основе данных Intellect Group

AN ANIVERSAR

„ Republica Moldova – 35 ani de suveranitate”

MASĂ ROTUNDĂ

**“Suveranitatea permanentă – valoarea constituțională și fundament al
statalității Republica Moldova”**

23 iunie 2025, Chișinău, Republica Moldova

ORGANIZATOR:

Asociația Obștească „Institutul Justiției Constituționale”

Locul desfășurării mesei rotunde:

Sediul Parlamentului Republicii Moldova

Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr.105 (sala Europei, et.3)

Accesul sediul Parlamentului va avea loc în conformitate cu lista de înregistrare
întocmită la data de 20.06.2025

PROGRAM

Înregistrarea participanților: **10³⁰-11⁰⁰**

Deschiderea mesei rotunde: **11⁰⁰-11³⁰**

Ședința în plen: **11³⁰-12³⁰**

Raport: **10-15 min.**

Coraport, comunicare: **8-10 min.**

Luare de cuvânt: **5-7 min.**

COMITETUL DE ORGANIZARE

Pulbere Dumitru, ex-președinte al Curții Constituționale - *președinte*

Tcaci Anatoli, doctor în științe politice – *vicepreședinte*

Corj Mihai, doctor în drept, conferențiar universitar, președinte al Institutului
de creație legislativă Lex Scripta - *membru*

Marișceac Hristina - *membru*

Iacob Irina, doctor în drept, conferențiar universitar – *secretar științific*

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Costachi Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician
- *președinte*

Negru Boris, doctor în drept, profesor universitar - *vicepreședinte*

Bîrgău Mihai, doctor habilitat în drept, profesor universitar - *membru*

Corj Mihai, doctor în drept, lector universitar – *membru*

Iacob Irina, doctor în drept, conferențiar universitar – *secretar științific*

AGENDA EVENIMENTULUI

Moderator:
Pulbere Dumitru

Ex-președinte al Curții Constituționale

DESCHIDEREA MESEI ROTUNDE (11⁰⁰-11³⁰)

Cuvânt de salut:

1. **Pulbere Dumitru**, ex-președinte al Curții Constituționale, președintele Consiliului A.O. „Institutul Justiției Constituționale”
2. **Lucinschi Petru**, ex-președinte al Republicii Moldova
3. **Igor Dodon**, ex-președinte al Republicii Moldova
4. **Tarlev Vasile**, ex-prim-ministru al Republicii Moldova
5. **Vlah Irina**, ex-bașcană a UTA Găgăuzia
6. **Staris Constantin**, deputat în Parlamentul Republicii Moldova

SEDINȚA ÎN PLEN (11³⁰-12³⁰)

Moderatori:

Nicolai Țveatcov

doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar

Anatoli Tcaci, doctor în științe politice

1. **Negru Boris**, doctor în drept, profesor universitar – raport
2. **Corj Mihai**, doctor în drept, conferențiar universitar – co-raport
3. **Stepaniuc Victor**, doctor în istorie, proefsr universitar – co-raport
4. **Voicu Pavel**, ex-ministrul afacerilor interne – co-raport
5. **Ciugureanu Carolina**, doctor în drept, conferențiar universitar – co-raport
6. **Alți vorbitori** – dezbateri publice

CUVINT DE GENERALIZARE

Pulbere Dumitru, ex-președinte al Curții Constituționale, președintele Consiliului Asociației Obștești „Institutul Justiției Constituționale”

ADOPTAREA REZOLUȚIEI

Rezoluția mesei rotunde se dă citirii de **Tcaci Anatoli**, doctor în științe politice

MASĂ ROTUNDĂ

“Suveranitatea permanentă – valoarea constituțională și fundament al statalității Republica Moldova”

23 iunie 2025, Chișinău, Republica Moldova

ORGANIZATOR:

Asociația Obștească „Institutul Justiției Constituționale”

Moderatori:

Nicolai Țveatcov, Doctor habilitat în științe politice,
conferențiar universitar;

Anatoli Tcaci, Doctor în științe politice

LISTA PARTICIPANȚILOR

1. Pulbure Dumitru, Ex-președinte al Curții Constituționale, Președintele Consiliului Institutului Justiției Constituționale
2. Avornic Gheorghe Doctor habilitat în drept, profesor universitar
3. Baicev Alexandru, Activist civic
4. Burghiu Constantin, Jurnalist
5. Cebotari Olga, Ex-viceprim-ministru al Reintegrării Republicii Moldova
6. Chicu Ion, Ex-prim-ministru al Republicii Moldova
7. Ciubașenco Dumitru, Jurnalist
8. Ciugureanu Carolina, Doctor în drept, conferențiar universitar
9. Corj Mihai Doctor în drept, conferențiar universitar

10. Costachi Gheorghe, Academician, Doctor habilitat în drept, profesor universitar
11. Covali Vasile, Activist civic
12. Curtis Marina, Ex-judecătoare
13. Dodon Igor, Ex-președinte al Republicii Moldova
14. Efremov Valerii, Doctor în drept, lector universitar
15. Gafton Mihail, Avocat
16. Gavrilov Adrian, Activist civic
17. Gîlcă Constantin, Doctor în științe economice, lector universitar
18. Gnatiuc Mihail, Activist civic
19. Guțu Ion Ex-vice prim-ministru al Republicii Moldova
20. Iacub Irina, Doctor în drept, conferențiar universitar
21. Ion Jeleapov, Activist civic
22. Ionov Valeriu, Activist civic
23. Luchinschi Petru, Ex-președinte al Republicii Moldova
24. Lungu Alexei, Activist civic
25. Lavric Aurelian, Doctor în științe politice, conferențiar universitar
26. Lebedinschi Maxim, Președinte al Uniunii Juriștilor din Republica Moldova.
27. Negru Boris, Doctor în drept, profesor universitar
28. Neaguța Andrei, Ambasador al Republicii Moldova
29. Perju Veaceslav, Activist civic
30. Pulbere Dumitru, Activist civic
31. Radu Elena, Activist civic
32. Railean Petru, Ex-judecător constituțional, doctor în drept, lector universitar
33. Roibu Dumitru, Activist civic
34. Romenschi Nichita, Activist civic

35. Starîș Constantin, Deputat al Parlamentului Republicii Moldova
36. Stepaniuc Victor, Doctor în istorie, conferențiar universitar
37. Sturza Vasile, Activist civic
38. Tarlev Vasile, Ex-prim-ministru al Republicii Moldova
39. Tcaci Anatoli, doctor în științe politice
40. Costache Tatiana, Activist civic
41. Țveatcov Vasile, Activist civic
42. Țveatcov Nicolai, Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar
43. Ungureanu Sergiu, Activist civic
44. Usatii Alexandru, Activist civic
45. Vircolici Mihai, Activist civic
46. Voicu Pavel, Ex-ministru al Apărării Republicii Moldova

ПОТЕРЯ СУВЕРЕНИТЕТА — ЭТО ПОТЕРЯ СТРАНЫ!

КУЧУК Валерий

Доктор права, преподаватель университета
Председатель ОА „Институт Конституционного Правосудия”
<https://orcid.org/0000-0002-5903-2651>

Чем отличается суверенитет от независимости? Какие виды суверенитета существуют? Чем грозит сдача национального суверенитета и как его вернуть?

Об этом в интервью рассказал Валерий Кучук, доктор права, преподаватель университета, председатель Института конституционного правосудия.

Добрый день, Валерий Андреевич. Недавно мы отметили День суверенитета Республики Молдова. Это был юбилейный день – 35 лет со дня принятия Декларации о суверенитете Молдовы. Что же это такое суверенитет, что Вы можете сказать о Декларации, об этом Дне суверенитета? Почему есть суверенитет, а есть и независимость, разве это не одно и то же?

Безусловно, тема суверенитета это серьезная, важная и крайне актуальная тема для молдавского государства и для молдавских граждан. Хотя в публичном пространстве есть экстремистские позиции, высказанные достаточно умными людьми, которые считают эту тему фальшивкой и призывают не обращать внимание на понятие суверенитета, акцентируя внимание на независимость Молдовы.

Так что о суверенитете много говорят, и еще больше будут говорить этом.

Особенно после движения суверанистов в Румынии - казус Кэлина Джорджеску у всех на слуху.

Поэтому, в самом деле, имеется необходимость внести ясность как в определения, так и в значения этого юбилея, ясно показав, какое место занимает суверенитет в системе правовых ценностей государства.

Ведь суверенитет — это незыблемое право народа и верховенство государственной власти, уполномоченное народом, это независимость принятия решений по внутренним и внешним делам, это, проще говоря, право народа самому решать свою судьбу.

Как говорили в древнем Риме - *suprema potestas*!

И с точки зрения международного права, «суверенитет» есть абсолютное и исключительное право государства решать все свои вопросы независимо от воли других государств. И очень правильно Вы заметили наличие суверенитета и наличие независимости, и конечно, простой человек поставлен в непонятную ситуацию: есть Декларация о суверенитете, и есть Декларация о независимости. Поэтому, конечно, нужно внести ясность и в это.

В нашем понимании суверенитет означает способность страны принимать решения самостоятельно и независимо, достигать собственные национальные цели и продвигать решение своих национальных интересов вопреки интересам других государств и других сторонних лиц.

Таким образом, суверенитет включает в себе и независимость, поскольку нельзя быть суверенным и зависимым одновременно, так как отсутствие первого исключает второе. Притом, что сам суверенитет бывает разным. Есть государственный суверенитет, который сильно отличается от национального суверенитета (понимаемого как право нации на самоопределение).

Также он отличается и от народного суверенитета, суть которого заключается в верховенстве народа в государстве. При этом народ рассматривается как единственный законный и правомерный источник государственного суверенитета. Мы разделяем эту точку зрения, и об этом гласит и наша Конституция.

В контексте интеграции Молдовы в ЕС всё активнее стала обсуждаться тема сдачи/передачи части суверенитета Брюсселю. Более того, многие юристы проповедуют теорию необходимости размывания суверенитета, поскольку в современных условиях это трактуется как нормальная модерн тенденция. И объясняется это формированием единой Европы, с единым пространством, где свободно перемещаются люди, товары и капиталы.

Еще один аргумент, часто приводимый сторонниками сдачи суверенитета, это существование процесса усиления взаимных связей и соответственно взаимозависимости между государствами, что ведёт, с

одной стороны, к усилению роли наднациональных органов, которым государства частично делегируют свои суверенные права, и с другой стороны, признается факт, что некоторые права подлежат международному регулированию – например, права человека, и с этой целью создаются международные организации, такие как ЕСПЧ, ВТО, Международный уголовный суд, и т.д.

И якобы для этого суверенитет становится ограниченным, поскольку ряд государств добровольно сдают часть своего суверенитета наднациональным или международным органам, допуская стороннее и/или международное вмешательство в свои внутренние дела.

Конечно, нельзя отрицать наличие этих тенденций в международном праве. Однако это крайне серьезная материя, требующая особого отношения, ведь этот путь иностранного вмешательства во внутренние дела государства нарушает суверенное право самого народа. Поэтому, внедряя и легализуя путь иностранного влияния, страна становится придатком либо более крупного регионального центра принятия решений, либо переходит под явный внешний контроль региональных центров влияния или супердержав.

На самом деле, это современная форма неокOLONиализма, когда вассалитет становится в ранг конституционного регулирования. И тогда мы имеем не просто внешнее влияние, но сам центр принятия решений переходит от народа, от государственных органов, уполномоченных народом, к другому или к другим государствам.

Признаки такого кабального состояния государства, контролируемого извне, это и централизация власти, и отсутствие реального разделения ветвей власти, и внешний контроль назначения на высшие должности в стране, это и назначение в состав власти граждан других государств, и многое другое, указывающее на внешний контроль страны и, соответственно, потерю частичного или полного суверенитета.

Даже бывают смешные казусы, так в Молдове какое-то время министром экономики страны был назначен африканец из Сенегала. Конечно, ожидать бурного развития молдавской экономики в таком случае не приходится. Впрочем, не только экономики.

Но если вернуться к Декларации о суверенитете молдавского государства, необходимо отметить следующее.

В контексте развала СССР Декларация о суверенитете Советской социалистической Республики Молдова была принята 23 июня 1990 года Верховным Советом ССР Молдова. Замечу, не Молдавской советской социалистической Республики, а Советской социалистической Республики Молдова. Почти то же название, но сдвиг произошел не только лингвистический, но и смысловой.

Далее отметим, что Декларацию о независимости от 27 августа 1991 г. принял уже парламент Республики Молдова. И необходимо понимание, что обозначенный сдвиг завершил свой путь как лингвистически, так и в смысловом плане.

И в этой фундаментальной трансформации советского молдавского государства изменилось не только название государства, изменился его общественный строй, и именно поэтому в Декларации о суверенитете обозначена задача разработки новой Конституции ССР Молдова, но заметьте - на основе Декларации о суверенитете.

Следственно, путь к подлинному суверенитету был и есть фрагментирован и это состояние продолжается прямо до сих пор, но на том этапе он был разделен на этап суверенизации и этап провозглашения независимости Молдовы.

И необходимо понять: если в правовой доктрине суверенность включает в себя и независимость, в молдавских реалиях это немножко разные вещи. Простой анализ покажет, что суверенизация на том этапе имеет отношение к союзному центру СССР, указав ему центру посредством декларации, что законы и другие нормативные акты Союза ССР действуют в Молдове лишь после их ратификации (утверждения) Верховным Советом республики, при том, что действие ранее принятых актов, которые противоречат суверенитету Молдовы, - приостанавливается.

Ставится задача принять новую Конституцию!

В то же самое время Верховный Совет указывает в Декларации о суверенитете, что как суверенное государство, ССР Молдова имеет право входить в союзы государств, добровольно делегируя им некоторые полномочия, а также лишать их этих полномочий или совсем выйти из этих союзов в порядке, установленном соответствующим договором.

Подытожив, заметим, что Декларация о суверенитете является позицией ССР Молдова при подготовке и заключении Союзного Договора в рамках сообщества суверенных государств, то есть

Верховный Совет решил заключить договор с центром, и состоять на суверенных началах в СССР, становясь суверенным и в то же время соглашаясь быть его составной частью.

И это очень существенно, поскольку в 1991 г. в принятой впоследствии Декларации о независимости уже отмечается, что Республика Молдова – суверенное, независимое и демократическое государство, могущее свободно, без вмешательства извне решать свое настоящее и будущее....

Но в декларации о независимости, ни о какой-то составной части, ни о каком-то договоре с союзным центром уже не идет речь.

И кроме того, парламент постановляет применять на всей своей территории только Конституцию, законы и другие нормативные акты, принятые законно образованными органами Республики Молдова, (и это несмотря на то, что на момент принятия Декларации о независимости страна руководствовалось еще Конституцией Республики Молдова 1978 г., в которой был прописан четко принцип демократического централизма и которая, соответственно, устанавливала для республики правило подчинения центру). Заметим, что в таком подвешенном состоянии оказалась вся правовая база Молдовы, до принятия в 1994г. Конституции Республики Молдова.

Более того, в Декларации о независимости парламент требует от правительства Союза советских социалистических республик начать переговоры с правительством Республики Молдова о прекращении незаконного состояния ее оккупации и вывести советские войска с национальной территории Республики Молдова (притом, что еще существовала единая Советская армия, которую уже начинали растаскивать по углам).

Итак, провозглашается курс уже не на подлинную суверенность, в том числе в качестве составной части СССР, а на независимость от СССР, и даже больше - на противопоставление ему, что указывает на конфронтационное состояние дел. И более: очевидно, парламент путем декларации объявил курс на конфликт, о чем свидетельствует заявление об оккупации Молдовы, что совсем не соответствовало действительности.

То есть, невзирая на то, что было тогда написано в самой Конституции 1978 г., невзирая на то, что страна развивалась, будучи на тот момент в цветущем состоянии, уже новоявленный парламент (не Верховный Совет страны) провозгласил оккупацию Молдовы, превращая пол страны в оккупантов и тем самым дал старт

внутреннему противостоянию (которое в 1992г завершилось кровавым конфликтом на Днестре).

В то же время, в средствах масс-медиа на этом аспекте не акцентировали внимание, а наоборот, особо подчеркивали «независимость» и «демократичность» Молдовы, рвущую связи с СССР, обильно подготавливая почву для националистов и унионистов, и реально толкая страну к разделу.

Тем более что в промежутке между этими двумя декларациями чуть ли не чудом была остановлена готовящаяся экстремистами национал-волонтерами кровавая баня в Гагаузии (так называемый поход на Гагаузию).

Но факт: суверенитет молдавского государства ушел на второй план, притом, что ушел на долгие годы, на десятилетия. Сперва из публичного пространства, а затем из реальной жизни.

И наоборот, независимыми стали все – начиная от правительства, и заканчивая министерствами и департаментами, тот же АНРЕ, Агентство публичных услуг, Агентство по неподкупности и т.д. и т.п. Даже прокуратура сегодня независимый орган (см.ст.3 часть (3) Закона о прокуратуре). А о том какой независимостью кичится Конституционный суд, об этом говорят все кому не лень.

Таким образом, игнорируя взятый в 1990 г. курс на суверенность и провозглашая независимость в 1991 г. от СССР, государственные органы власти взяли курс на абстрактную независимость страны, в отсутствие суверенности и государственного мышления превращая субъектную реальность в какой-то оксюморон.

В итоге, на наш взгляд, эти шараханья в итоге существенно ослабили вертикаль государственной власти, которая в какой-то мере стала независима даже от народа, который, согласно Конституции, является носителем суверенитета страны.

Кстати, только в этом году, возможно, в связи с юбилеем Декларации о суверенитете, властные структуры Молдовы вернулись к теме суверенитета, организовав даже марш и митинг в столице.

Тридцать пять лет — это много или мало? К чему привели Молдову 35 лет суверенитета и какие имеются промежуточные итоги, достойные того, чтобы вспомнить о них?

Тридцать пять лет в жизни государства — это, безусловно, небольшой срок. Вместе с тем, у нас есть понимание того что происходит, и на каком промежутке времени мы находимся, особенно имея опыт жизни в советской стране, и помня срок жизни и этапы развития советского государства которое просуществовало 79 лет (с 30 декабря 1922 г. по 26 декабря 1991 г.), и в течении которого оно прошло через революции и контрреволюции, гражданской и Великой Отечественной войны, но которое после фашистского нашествия, потеряв 27 миллионов человек, необходимо подчеркнуть что советская Родина буквально возродилось из пепла, построив одно из самых развитых стран мира, покорив космос прямом и переносном смысле.

Поэтому, объявив свой суверенитет, молдавское государство сознательно пошло на разрыв крепко завязанных экономических связей, на запуск целого ряда буквально катастрофических реформ, среди которых особо выделяется путь реформирования молдавской юстиции, которая прошла «огонь и воду, медные трубы и прыжки на месте», попытки взлета при наличии цепи определенной длины.

Притом, что все, которые приходили во власть, были пионерами во всех смыслах этого слова. Это и те, которые делали боновую приватизацию, и те, которые осуществляли приватизацию земли, и реализовывали разгосударствление имущества, несостоятельности и банкротства предприятий, и осуществляли структурные изменения в стране — как институциональные, так и функциональные, как по вертикали, так и по горизонтали.

И ясное дело, что неудачи преследовали Молдову, но как говорится в том анекдоте, ежики плакали и кололись, но продолжали упорно есть кактус. В этом смысле, к сожалению, мы преуспели.

На сегодняшний день Молдова достигла уровня критической зависимости от иностранных грантов. И здесь мы может констатировать громаднейший бюджетный дефицит (чуть ли не на уровне 50%).

Отсутствует у Молдовы напроць энергетический и технологический суверенитеты.

В целом, необходимо констатировать, что под внешний контроль поставлен политический и культурный суверенитет, на грани полной потери экономический суверенитет республики. Даже продовольственный суверенитет Молдовы нарушен (и это в аграрной стране!), ведь в основном все импортное, и не лучшего качества. Но если завтра ввести качественный фитосанитарный контроль на

границах (в том числе проверка продуктов питания на ГМО), на мой взгляд, завтра же начнется голод в стране.

Однако, подводя некоторые промежуточные итоги, на сегодняшний день, можно уже обоснованно обозначить, что за 35 лет:

- была массово приватизирована госсобственность, в том числе стратегического характера, к примеру, распределительные энергетические сети, центральные транспортные узлы (в том числе морской порт), и т.д.;

- была демонтирована промышленность и деиндустриализована страна,

- республику опустили в долговую яму, и сегодня она находится недалеко от точки невозврата, двигаясь небывалыми темпами (в 2021 г. внешний долг Молдовы составлял 69 миллиардов леев, в 2024 г. – уже 125 миллиардов леев);

- установление внешнего контроля над финансовой системой государства (все банки контролируются иностранными акционерами, руководитель Нацбанка иностранный гражданин, валютные резервы не работают на страну...);

- национальная система правосудия находится в жесточайшем кризисе, и одновременно с этим поставлена под жесткий контроль иностранных государств;

- имеют место быть системные конституционные кризисы и казусы узурпации государственной власти,

- в общество внедрена система ценностей, чуждая молдавскому народу и ориентированная на разложение молдавской культуры (слова «государственник», «молдавский патриот», «молдавский язык», «молдавская история» и многие другие, переведены в категорию «архаика, дурачье и бесперспективность» - не говоря уже о «руке Москвы»);

- идет обострение взаимоотношений между регионами республики, особенно между Кишиневом и Орхей, Гагаузией и Молдовой;

- имеет место последовательное разрушение конституционного режима (Конституцию меняют не конституционным а простым органическим законом), разрушена конституционная система защиты прав человека и свободы слова, преследование любых форм инакомыслия,

- происходит системная по частям сдача суверенитета республики внешним силам, страна подводится к черте ее ликвидации.

Достойные ли эти промежуточные итоги по истечении 35 лет со дня принятия Декларации о суверенитете, судить вам, уважаемый читатель.

Валерий Андреевич, если все так плохо, что же нам отмечать? И почему мы отмечаем этот День суверенитета? И как вернуть настоящий суверенитет Молдовы?

В любом случае, День суверенитета Республики Молдова — это важная дата, поскольку 23 июня 1990 г. Молдова сделала первый шаг на пути своего самостоятельного статуса, превратилась в самостоятельное государство, которое само принимает решения и соответственно само за эти решения отвечает.

И еще надо учитывать, что День суверенитета — это праздник, который зарождает идеалы патриотизма и любви к своей стране, который ориентирует на правильные мысли о развитии Молдовы, обеспечения своего народа, о защите национального интереса своего государства.

И крайне важно то, что при этом, надо иметь в виду весь суверенный путь, пройденный Молдовой. И необходимо учитывать массу нюансов, такие как, к примеру то, что за годы советской власти Советский Союз вложил в развитие экономики Молдовы более 357 млрд долларов.

Ведь на момент вступления в Советский Союз Молдова была аграрным регионом, где более 90% населения жили в сельской местности.

За время нахождения в Советском Союзе Молдова стала промышленно-развитой республикой.

Более того, Молдова как бы являлась некоей западной витриной Советского Союза, его промышленного, культурного и продовольственного потенциала. К примеру, исходя из данных российского статистического сборника выпущенного в 2020 г. к 75-летию победы в Великой Отечественной войне (об этом говорит и уважаемый г-н М.Пойсик, доктор экономических наук), если в целом в СССР с 1940 г. по 1990 г. инвестиции в основной капитал выросли в 30,7

раза в сопоставимых ценах, то по Молдове - в 275 раз, промышленность в целом по СССР выросла в 28,7 раза, а по МССР - в 78,9 раза, в сельском хозяйстве СССР в целом рост был в 2,9 раза, а по Молдове - в 3,7 раза. И это безусловно показательно, и конечно обеспечивало быстрое развитие республики.

А вот за время своей независимости страна лишились большинства предприятий, которые будучи приватизированы, в основном прекратили свое существование.

И сегодня в количественном плане у нас более 200 тыс экономических агентов, но Молдова при их активности и производственной мощности, развития экономических связей и открытых границах, еще до сих пор не достигла уровня 1990 г. Молдавской советской социалистической республики.

Не говоря о демографии, притом, что молодежь и люди трудоспособного возраста уезжают массово за границу в поисках работы и лучшей участи.

Если в начале 90-х в Молдове проживало более 4 миллионов человек, на сегодняшний день стало более 2 миллионов. Хотя мы все знаем, что в электоральных списках нас по-прежнему чуть ли не те же 4 миллиона. Как говорят, голосуют и мертвые. Кстати, наверное, они самые прилежные избиратели, упаси боже.

К сожалению, это факты, как статистические, так и реальные. И, естественно, молдавское государство, находясь географически в центре Европы, превратилось в ее окраину.

И в качестве ответа на ваш вопрос, скажу - необходимо без пафоса, но основываясь на конкретных данных, в том числе статистических, без ностальгии по прошедшему, но и без миопии либеральной идеологии, проанализировать пройденный путь детально и основательно для того, чтобы не допускать в дальнейшем ошибки, оплошности, просчеты и упущения. Хватит наступать на грабли, пора взяться за ум, сплотиться и развивать свою страну, суверенную по-настоящему.

Что означает суверенитет в практическом плане – давайте посмотрим на Китай (простите за столь крупный пример) и зададимся вопросом: как же так получилось, что бедный Китай смог стать первой экономикой мира?

Хотя на протяжении многих лет, у нас формировалось мнение что все китайское это некачественное, реальность совсем иная, где имеются

товары для любых категорий покупателей, как говорится на любой вкус.

И ответ бурного развития Китая найдем в его общественном строе и суверенности, потому как именно суверенитет позволил ему в качестве суверенной державы организовать экономику так, чтобы она работала на национальный интерес. Это и развитие малого бизнеса, который составляет 55 процентов экономики Китая, это и развернутая инфраструктура как необходимая основа для развития, это и строительство многих новых отраслей нацэкономики.

Также, в этом пакете и снижение ставок по кредитам до 1,5 процента (а было и 20, и даже выше), и использование конвертируемой валюты в резервах, и даже инфраструктурная перестройка страны, что позволило сократить расходы госбюджета в два раза.

Вот почему бы нам не стать маленьким Китаем и восстановить свой суверенитет, начиная с его экономической частью?

Последнее время много говорят о помощи Евросоюза, о мифических европейских фондах, которые выделяют для Молдовы чтобы развивать ее, поскольку все очень хотят нам добра и процветания, прям кушать не могут.

Особенно брюссельские функционеры, которые зачастили в наши края.

При том что у нас самих есть все, что необходимо, надо только навести порядок и, главное, поставить свои же ресурсы под полный суверенный контроль, чтобы они работали на Молдову и ее граждан.

А вопрос о том, как добиться Молдове своей самостоятельности и как ее продвигать и защищать, это безусловно вопрос практический, но и научный, будучи политическим является в компетенции всего народа, который всегда мудро подмечал - что посеешь, то и пожнешь.

Мы все вместе прошли 35 лет «суверенной демократии». И это наш путь, плохой или хороший, но он наш, другого не было и потому как этот путь пройден, мы должны идти дальше. Надеюсь, суверенно и достойно. Очень надеюсь!

Валерий Андреевич, а что предписывает конституционная норма о суверенитете, и есть ли кто-то конкретно, кто отвечает за суверенитет Республики Молдова? И что необходимо сделать, чтобы обеспечить реальный

суверенитет молдавскому государству и молдавскому народу?

Очень важный вопрос, исходя из того, что Конституция является верховным законом Республики Молдовы.

Поэтому подчеркнем, конституционная норма четко определяет конституционный статус суверенитета.

Буквально в первой статье Конституции заявлено, что Республика Молдова - суверенное и независимое, единое и неделимое государство.

Далее, во второй статье, именуемой «Суверенитет и государственная власть», подчеркнуты два предписания.

Первое четко обозначает, что суверенитет является национальным, и что он принадлежит народу Республики Молдова, осуществляющему его непосредственно и через свои представительные органы в формах, определенных Конституцией.

Второе предписание имеет ограничительный характер, обозначая что ни одно частное лицо, ни одна часть народа, ни одна социальная группа, ни одна политическая партия или иное общественное объединение не могут осуществлять государственную власть от своего имени. Тут же указан уголовный характер в случае нарушения данного предписания и подчеркивается, что узурпация государственной власти является тягчайшим преступлением против народа.

В данном контексте крайне важен и значим ответ на ваш вопрос о том, кто в молдавском государстве ответственен за защиту суверенитета страны.

В связи с этим подчеркнем, что за суверенитет страны, за его защиту отвечает лично президент страны. Так, согласно ст. 79 Конституции, избранный президент Республики Молдова приносит перед парламентом и Конституционным судом следующую присягу: «Клянусь отдавать все свои силы и умение во имя процветания Республики Молдова, соблюдать Конституцию и законы страны, защищать демократию, основные права и свободы человека, суверенитет, независимость, единство и территориальную целостность Молдовы».

Одновременно с вышеуказанными нормами, в Конституции Республики Молдова существуют нормы, которые, на наш взгляд, допускают определенное ограничение суверенитета Молдовы. И поэтому, надо признать, что Республика Молдова не обладает полной

независимостью и суверенитетом. Так, по Конституции РМ (статья 4, часть 2), при наличии несоответствий между пактами и договорами об основных правах человека, одной из сторон которых является Республика Молдова, и внутренними законами, приоритет имеют международные нормы.

Также Конституция нашей страны обязывает государственную власть сдать суверенитет, потому как согласно ст.8 часть (2) регулирующая соблюдение международного права и международных договоров - вступлению в силу международного договора, содержащего положения, противоречащие Конституции, должен предшествовать пересмотр Конституции.

И в совокупности этих норм, данными примерами четко обозначен факт того, что принципы и нормы международного права и международные договоры Молдовы являются составной частью ее правовой системы.

И если нормами международного права установлены иные правила, чем предусмотренные внутренним действующим законом Республики Молдова, то применяются соответственно правила международного права.

Таким образом, международное право является главенствующим для Молдовы, а национальное право является второстепенным. В итоге законы, изданные иностранными государствами (союзами иностранных государств), могут стать главнее законов, которые издаёт наше собственное государство.

Мое личное убеждение: потеряв суверенитет, мы теряем страну!

Поэтому это вопрос бытия, вопрос существования государства.

И исходя из того, что люди во власти далеко не простаки, ясен ход мысли о неконтролируемом привлечении внешних займов и кредитов наряду с бесконтрольным растраниванием ресурсов. У них явно прослеживается принцип – после нас хоть потоп, ведь если дефолт, то это приблизит ликвидационный конец страны, который многие видят в воссоединении с Румынией. А уж там все концы в воду...

И в этом контексте подчеркну серьезность и актуальность электорального суверенитета Республики Молдова, который на примере той же Румынии, а также на нашем примере 2024 г. указывает не просто на нарушение электорального суверенитета, но и в некоторых случаях - его полное отсутствие.

Касательно электорального суверенитета республики, в нашем случае можно сформулировать как неотъемлемое, исключительное право суверенного государства самостоятельно, без каких-либо вмешательств извне проводить выборы – честные, открытые, законные.

Притом, что уже имеются обещания президента Румынии «помочь» некоторым политическим силам в Молдове выиграть выборы. Тем более, что в республике на сегодняшний день масса нарушений электорального характера, сводящих на нет электоральный суверенитет Республики Молдова. Это и снятие оппонентов с дальних позиций, а потом наверняка и с выборов. Это и зачистка информационного пространства, и заранее расставленные «свои люди» на соответствующих должностях, позволяющих контролировать все этапы электорального цикла, и главное - обеспечить «нужный результат».

И если в предыдущие годы власть пыталась хоть что-то сделать для внешней легитимности выборов, теперь же, наверное, она откажется от этого. Зачем, если и так сойдет?

В целом, все, что происходит в республике, очень похоже на нарушение ст.2 части (2) Конституции Республики Молдова. Так похоже, что прям одно лицо!

Поэтому, если мы хотим, чтобы наша страна развивалась на благо ее граждан, наше убеждение, что именно суверенитет есть единственный путь к свободе и независимости, к процветанию Республики Молдова, потому как раз в этом заключается смысл и цель суверенного развития молдавского государства.

Спасибо за Ваше интервью, и с наступающим 2 июля Вашим днем рожденья, уважаемый Валерий Андреевич?

Благодарю Вас, и поздравляю Вас, читателей ной.мд и всех граждан нашей страны с Днем суверенитета Республики Молдова. Мира, здоровья и благополучия!

Интервью опубликованную 01.07.2025г. на портале www.noi.md
(<https://noi.md/ru/analitika/valerij-kuchuk-poterya-suvereniteta-jeto-poterya-strany>)

SUVERANITATEA PERMANENTĂ A REPUBLICA MOLDOVA

GARANTATĂ PRIN DECLARAȚIA DE SUVERANITATE

CEBOTARI Olga
Ex-viceprim-ministru
al Reintegrării Republicii Moldova

Stimați colegi,

Doamnelor și domnilor,

marcând 35 de ani de la adoptarea Declarației de Suveranitate a Republicii Moldova, Vă mulțumesc pentru oportunitatea de a contribui la această dezbatere esențială privind suveranitatea permanentă. Într-o lume în care granițele se estompează, iar adevărul este adesea eclipsat de interese conjuncturale, această noțiune nu este doar un principiu juridico-politic, ci și o formă de conștiință națională, or aceasta constituie coloana vertebrală a ordinii noastre constituționale.

Contextul regional și global tot mai volatil și incert motivează Republica Moldova să-și revalideze temeiurile statalității, nu doar prin declarații, ci prin politici coerente, prin unitate în acțiuni și prin asumarea matură a responsabilităților privind suveranitatea statutului nostru.

Garantată prin Declarația de Suveranitate și consfințită de Constituție – conceptul de “severanitate” nu este negociabil. El este temelia statalității noastre, dar și o responsabilitate pe care o purtăm cu toții, indiferent de funcția sau convingerile noastre.

Conform Declarației de Suveranitate, „Moldova, ca subiect egal în drepturi al relațiilor internaționale, se declară zonă demilitarizată și contribuie activ la consolidarea păcii și securității mondiale”. Această formulare rămâne și astăzi o linie directoare în conturarea unei politici externe echilibrate, în deplină simbioză cu statutul nostru de neutralitate permanentă.

Distinsă audiență,

suveranitatea permanentă înseamnă să nu fim un ecou al voinței altora, ci o voce clară și articulată a propriei noastre viziuni. În relațiile internaționale, ea se traduce prin libertatea de a alege parteneri în baza interesului național, nu a presiunilor geopolitice. În plan intern,

suveranitatea înseamnă autonomie în gândire și în acțiune – o veritabilă cultură a responsabilității publice.

Dar această suveranitate nu este o piatră de hotar fixă. Ea se clădește și se întreține, zi de zi, prin politici coerente, printr-un sistem educațional conectat la identitatea noastră, printr-o economie care lucrează pentru cetățean, nu împotriva lui.

Azi, trăim un paradox: globalizarea ne-a apropiat, dar tot ea ne poate face vulnerabili.

Sub aparența progresului, subminarea suveranității poate lua forme subtile - prin decizii economice impuse, prin capturarea instituțiilor, prin manipularea memoriei colective.

Dragi participanți,

cred cu înverșunare că apărarea suveranității nu este o datorie exclusivă a politicianului. Este o responsabilitate colectivă, care cere viziune și luciditate de la aleșii poporului, corectitudine și etică din partea mass-media, curaj din partea societății civile. A fi suveran înseamnă să îți cunoști valoarea, dar și fragilitatea; să nu cedezi tentației de a externaliza răspunderea pentru viitorul tău pe partenerii externi sau pe alte puteri internaționale. Totuși, este datoria noastră, ca decidenți și formatori de opinie, să protejăm unitatea civică ca pilon al suveranității.

În aceeași ordine de idei, doresc să subliniez importanța suveranității socio-culturale, adesea trecută în plan secund, dar crucială pentru supraviețuirea noastră ca popor. Nu este vorba doar de limba pe care o vorbim sau de istoria pe care o predăm în școli, ci de dreptul de a ne păstra identitatea fără teamă și fără constrângeri.

În încheiere, aș vrea să subliniez că suveranitatea este despre verticalitate; este despre a construi o Moldovă care nu doar supraviețuiește, ci trăiește cu demnitate în istorie.

De aceea, mai mult ca oricând, se impune să fim vigilenți și conștienți de ceea ce înseamnă suveranitate reală, nu formală.

Vă mulțumesc.

Discurs la Masa Rotundă din 23 iunie 2025

APĂRAREA SUVERANITĂȚII – OBIECTIV ȘI DATORIE SACRĂ

VOICU Pavel
Ex-Ministru al Apărării
și al Afacerilor Interne a Republicii Moldova

**Mult stimate domnule vicepreședinte al Parlamentului,
Stimați deputați, colegi,
reprezentanți ai societății civile,
dragi invitați,**

Vă salut cu profund respect și vă mulțumesc mult pentru invitația de a participa la acest eveniment important nu numai pentru clasa politică dar și pentru toți cetățenii Republicii Moldova. Este vorba despre - Suveranitatea Moldovei.

La această conferință voi interveni nu doar în calitate de ex- ministru al Apărării și al Afacerilor Interne, dar și în calitate de cetățean care a purtat uniforma acestui stat în cele mai dificile momente, care a fost martor și participant direct la construcția unei Moldove suverane, independente și demne.

De aceea, discursul meu de astăzi nu va fi doar o rememorare a trecutului, ci și o chemare la luciditate și responsabilitate. Vom vorbi despre lupta pentru păstrarea suveranității, despre rolul instituțiilor de forță și de drept în asigurarea ordinii și protecției cetățeanului, și, fără a evita adevărul, despre riscurile actuale și abaterile grave care amenință însăși fibra statului nostru.

Onorata asistentă,

Declarația de Suveranitate din 1990 nu a însemnat doar o schimbare de statut. Ea a reprezentat o chemare la responsabilitate pentru toate instituțiile fundamentale ale statului - iar unele dintre cele mai expuse și vitale a fost și rămâne MA, MAI, SIS și alte structuri de stat abilitate cu anumite drepturi și obligațiuni.

În acele momente de tranziție periculoasă, când autoritatea fostei URSS se prăbușea, dar încă mai încerca să își exercite influența, Poliția, iar mai apoi și carabinierii au fost prima linie de apărare a ordinii constituționale. Era nevoie de calm, disciplină, fermitate - și oamenii legii au răspuns. Nu cu discursuri, ci cu fapte. Nu din birouri, ci din stradă.

Mii de polițiști și carabinieri moldoveni au lucrat în condiții imposibile.

Cu dotări minime. Cu resurse insuficiente. Uneori, fără siguranță personală. Dar cu conștiința clară că ei apără ceva mai mare decât o structură administrativă: apărau ideea de Moldova.

Vă spun cu toată responsabilitatea: fara institutile de forta statul nu ar fi rezistat.

Fără ordine publică, nu există suveranitate.

Fără încredere în uniformă, nu există nici încredere în instituții.

De aceea, astăzi, când celebrăm suveranitatea, nu putem trece sub tăcere faptul că această suveranitate a fost apărută - și continuă să fie apărută - de mii de ofițeri și subofițeri, care își pun viața în pericol zi de zi.

Nu pentru glorie.

Nu pentru funcții.

Ci pentru oameni. Pentru Moldova, pentru securitate țării.

Iar securitatea nu este un lux, ci o necesitate vitală pentru orice stat care dorește să rămână liber, stabil și respectat.

În ultimele decenii, lumea s-a schimbat radical. Amenințările clasice au fost înlocuite sau completate de riscuri hibride, atacuri informaționale, rețele transfrontaliere de criminalitate organizată, contrabandă, migrație ilegală, traficul de persoane, terorismul care poate lua amploare din cauza unui război în țara vecină - și toate acestea au nevoie de un răspuns ferm și coordonat din partea structurilor statului.

În calitate de ex- ministru al MAI, vă pot spune cu deplină cunoaștere de cauză că: fără structuri funcționale care să răspundă în timp real la provocări- suveranitatea devine un concept vulnerabil.

Personal, de câte ori am avut posibilitate, am insistat asupra consolidării acestor capacități, asupra depolitizării instituțiilor de forță și a investiției în oameni și tehnologie. Pentru că un stat care nu investește în securitate, investește - fără să vrea - în propria instabilitate care poate duce la lichidarea statului.

În acest context, consider profund greșit faptul că în ultimii ani securitatea națională a fost abordată mai mult ca o temă de campanie electorală decât ca o prioritate reală a guvernării.

Când incendiile devastează locuințe, când crimele sunt comise în plină zi iar ordinea publică este pusă în pericol, cind hotarele țării nu sunt suficient protejate, iar în același timp resursele sunt concentrate pe PR și imagine, atunci trebuie să ne punem o întrebare simplă, dar esențială:

Mai este securitatea statului o prioritate reală? Sau doar o vorbă frumoasă în declarații?

Onorata asistenta,

În calitate de om care a purtat epoletii, dar și în calitate de cetățean de rând, am urmărit cu atenție modul în care actuala guvernare gestionează domeniul ordinii publice și securității.

Și nu pot să nu constat, cu îngrijorare, o serie de abateri de la ceea ce înseamnă responsabilitate instituțională într-un stat suveran.

Este inadmisibil ca într-un stat democratic, în plin an 2025, institutiile de drept să fie folosite ca instrument de presiune politică:

- pornirea dosarelor penale pe oponentii politici ai actualii guvernari, pe activistii civili și totii care au alta viziune de cit a guvernării.
- funcționari reținuți selectiv,
- compromiterea protestelor pasnice și protestatari tratați cu standarde duble,
- falsificări de conținut și informații care mai apoi sunt plasate în presa și rețelele sociale controlate ca mijloace de denegrare și intimidare, contribuind astfel la apariția unui nou concept de infracțiune - terorism informational.

Organele de forță, institutiile de drept nu trebuie să răspundă comenzilor politice, ci literei legii.

Când uniforma este chemată să servească interese de partid, și nu interesul public, atunci nu mai vorbim de democrație - ci de regres instituțional. Când angajatul se gîndeste oare ce crede partidul despre acțiunile sau inacțiunile sale în loc să se gîndesca ce spune lege - nu mai este nici o îndoială că institutiile sunt politizate.

În timp ce se fac declarații despre integrare europeană și reforme, realitatea din teren este precară:

Una dintre cele mai grave greșeli este subminarea imaginii oamenilor din sistem - polițiști, carabinieri, pompieri, angajați ai serviciilor specializate - care, deși nu apar la televizor, mențin ordinea în fiecare localitate.

Mulți dintre acești oameni, pe care i-am cunoscut personal, nu mai simt că sunt sprijiniți de guvernare. Din contră, se simt lăsați de izbeliște, subestimați, sau chiar suspectați aprioric, doar pentru că poartă o uniformă.

Abandonînd pe acești oameni înseamnă a abandona însăși ideea de stat funcțional.

Nu aduc aceste critici din spirit polemic, ci dintr-un sentiment de răspundere față de mii de oameni care servesc tăcut această țară.

Dacă vrem cu adevărat o Moldovă suverană, trebuie să ne întoarcem la respectul față de instituții, față de lege, față de oamenii care apără ordinea.

Îi cunosc pe acești oameni.

Le știu greutățile, le știu frustrările, le știu dedicarea.

Știu ce înseamnă să-ți trimiți colegii într-o misiune de noapte, știind că s-ar putea să nu se întoarcă întregi.

Știu cum e să asculți un ofițer care vine cu palmele arse după un incendiu, sau un agent de patrulare care a stat 36 de ore în picioare la o misiune fără pauză.

Și știu cât de greu e să le explici acestor oameni de ce statul pe care îl servesc nu îi respectă.

Stimați demnitari,

După 34 de ani de la Declarația de Suveranitate, avem nevoie, mai mult ca oricând, de luciditate.

Suveranitatea nu este un dat - este o cucerire permanentă.

Este o responsabilitate care ne obligă pe fiecare, indiferent de poziție, funcție sau opțiune politică.

Putem avea diferențe de opinie. Putem aparține unor partide diferite. Dar în fața suveranității, trebuie să fim uniți.

Este timpul să punem capăt răfuielilor politice duse prin instituțiile statului.

Este timpul să încetăm folosirea angajaților cu epoletă ca armă de partid și să ne întoarcem la principiile care au stat la baza Declarației din 1990: stat de drept, supremația legii naționale, demnitate civică, neutralitate instituțională.

Este timpul să ieșim din cercul retoricii și al vinovățiilor proiectate și să acționăm ca un stat matur - cu ofițeri și subofițeri respectați, cu funcționari loiali statului, cu politicieni care nu caută puterea cu orice preț, ci echilibrul și responsabilitatea.

Vă îndemn cu sinceritate, din postura unui om care a fost acolo, în interiorul sistemului: Să ne reîntoarcem la miezul ideii de suveranitate: la solidaritate, la curaj, la construcție pentru ca suveranitatea nu este un trofeu. Este un contract moral între stat și cetățean. Iar acest contract se onorează nu prin cuvinte mari, ci prin fapte:

Avem o țară frumoasă. Avem oameni dedicați.

Avem un trecut greu, dar demn, și cetățenii Republicii Moldova nu au voie să rateze viitorul din cauza orgoliilor, a intereselor de moment sau a indiferenței.

Astăzi, în fața dumneavoastră, reafirm acest angajament: Voi susține mereu statul de drept, suveranitatea autentică și oamenii care, prin munca lor tăcută, țin Moldova în picioare.

Va multumesc

Discurs la Masa Rotundă din 23 iunie 2025

СУВЕРЕНИТЕТ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА ЯВЛЯЕТСЯ АБСОЛЮТНОЙ ПРЕРОГАТИВОЙ НАРОДА

**СТАРЫШ Константин
Депутат Парламента Республики Молдова**

Когда рассуждаешь о суверенитете в контексте сложившегося в Молдове политического режима, невольно вспоминаешь бессмертные ленинские строки «Узок круг этих революционеров, страшно далеки они от народа».

И дело даже не в том, что революционеры на поверку оказались не пламенными и одержимыми идеей героями, а бездушными ретрансляторами чужой воли, импортированными в условных plombированных вагонах.

Дело в том, что их круг действительно узок, а дистанция между ними и народом неуклонно стремится к бесконечности.

Но вот в чем трагический парадокс: именно этим, очень узким кругом пробирочных политиков принимаются решения от имени большинства народа, с которым у них нет ни малейших идеологических и фактических пересечений.

Суверенитет – это не просто атрибут, как флаг, герб, гимн. Он не принадлежит никакой власти, пусть она будет самой гуманной и ответственной.

Суверенитет является абсолютной прерогативой народа.

Абсолютной!

Да, общество делегирует право говорить и действовать от своего имени самой узкой своей прослойке.

Но выходить за рамки доминирующего мнения и глубинных устремлений общественного большинства эта узкая прослойка не имеет ни малейшего права, пусть она трижды считает себя революционным кружком.

Это тот самый случай, когда шаг влево, шаг вправо приравнивается к узурпации власти. И должен наказываться по всей строгости уголовного кодекса.

В сегодняшней Молдове абсолютное меньшинство ориентируется на политическую волю абсолютного меньшинства.

И это меньшинство в квадрате волоком, через силу тащит куда-то страну настолько прямым путем, что это противоречит не только политическим, но и географическим законам.

Говорит в подобных условиях о подлинном суверенитете бессмысленно и контрпродуктивно.

Существуют результаты социологических исследований и переписи населения. Они дают достаточно четкую картину того, чего действительно хочется подавляющему большинству носителей суверенитета. Как в общем, так и в частностях. Кем быть, к чему стремиться, с кем дружить, на каком языке разговаривать.

Но как легендарная старуха Шопокляк из бессмертной книжки Эдуарда Успенского, наша власть откровенно каверзничает, продвигая идеи, находящиеся в прямой, диаметральной, непреодолимой противоположности с мнением общественного большинства.

Ориентируясь при этом на собственные комплексы и прикрываясь квазинаучной демагогией лузеров в засаленных академических домашних халатах.

Коверкая и кромсая базисные законы. Превращая правовое поле в поле минное, на котором может взлететь на воздух все более и более хлипкое здание молдавской государственности.

Доминирующее мнение абсолютного большинства и есть тот самый дух закона, игнорирование которого непременно приводит к перечёркиванию уже буквы закона.

Конституция – цельный документ.

И если, пардон, подтереться какой-то одной ее частью, то в дерьме оказывается весь ее священный текст. Включая те ее разделы, которые относятся к вопросам суверенитета.

А ведь именно это происходит в сегодняшней Молдове. С этой точки зрения инициирование нового конституционного процесса мне лично представляется важным шагом не просто к подлинному суверенитету, но и вообще – к нормальности.

Сегодняшняя политика сведена к примитивному геополитическому выбору.

Единственный вопрос социальной повестки: «Ку чине ешть» - единственный способ спровоцировать прямое столкновение магалы на магалу, стенки на стенку. Ничего другого, кроме этой разваливающей общество, но мобилизующей ядро идеи власти и не нужно.

Именно поэтому в стране отсутствует общественная дискуссия. Когда навязывается подобная повестка, о чем дискутировать? – надо рожу бить ближнему своему, такому же полноправному носителю суверенитета, которого в пылу мордобоя считаешь личным врагом. Ведь как только появляются чуть более сложные темы, над которыми принято рассуждать головой, а не кулаками, люди начинают задаваться всякими нехорошими вопросами – о своей жизни, о судьбе, о месте в системе управления государством.

А вот этого режиму категорически не нужно.

Неизбежным вопросом, спонтанно возникающим при минимальном усложнении политического мессиджа и общественной дискуссии, является – не поверите – вопрос о счастье.

Да, молдавский политикум традиционно оставляет эту абстракцию за скобками.

Но давайте задумаемся: жизнь человеческая так коротка и так не хочется провести ее в беспросветных сумерках тоски и безнадёги.

В конце концов, классики утверждали, что человек рожден для счастья, как птица для полета. А сколько людей, сколько раз за эти 35 лет почувствовали себя по-настоящему счастливыми?

И главное – какое отношение к этим просветам имеет родное и любимое государство?

Как часто оно отвечает взаимностью на эту народную любовь?

Да, возможно, это не формулируется, но точно ощущается и думается каждым. «Народ безмолвствует, но счастлив ли народ»?

Вот на этот вопрос вслед за Пушкиным должна будет ответить новая власть, которая, надеюсь, появится в Молдове.

И именно этот ответ должен будет стать новым смыслом нашего суверенитета.

Discurs la Masa Rotundă din 23 iunie 2025

GARANȚILE CONSTITUȚIONALE ALE SUVERANITĂȚII NAȚIONALE A STATULUI DE DREPT REPUBLICA MOLDOVA

KUCIUK Valeriu

doctor în drept, lector universitar
președintele AO „Institutul Justiției Constituționale”
<https://orcid.org/0000-0002-5903-2651>

Abstract

Statul de drept ca formă de organizare juridică a societății, are componenta normativă supremă – Constituția, care la rândul său proclamă un set de principii fundamentale de organizare societală, în care Suveranitatea este unul dominant pentru buna funcționare a unui stat în care sunt respectate drepturile și interesele fundamentale ale statului, societății și ale omului. În cercetarea sa, autorul în temeiul normelor constituționale confirmă axioma expusă supra în coraport cu Republica Moldova. Expunerea cercetării include ideile fundamentale care stau la baza concepției suveranității veritabile și a garanțiilor constituționale de rigoare, în care exigențele constituționale ale statului de drept asigură independența, democrația, pluralismul politic, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, separarea și colaborarea ramurilor puterii, a supremației Constituției Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: suveranitate, Constituția, stat de drept, democrație, interes național, drepturile omului.

Întroducere

Ab initio, este de clarificat aspectul constituțional a statutului juridic al statului Republica Moldova, care ar părea că este bine expus în art.1 al Constituției Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994. Or, anume în art.1 alin.(1) este statuat expres, că „**Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil**”.

Vom remarca, că în perioada anilor 1990-1994, însăși denumirea statului nostru a urmat o evoluție importantă, atât lingvistic, cât și la nivel de concept constituțional.

Așa, inițial statul moldovenesc din arealul râurilor Prut și Nistru, potrivit Constituției anului 1978 avea denumirea de „**Republica Sovietică Socialistă Moldovenească**”.

Ulterior, la începutul perioadei anilor nominalizați, denumirea „**Republica Sovietică Socialistă Moldovenească**” a evoluat la început la „**Republica Sovietică Socialistă Moldova**”, iar mai apoi, această denumire a fost modificată prin Legea nr. 589 din 23 mai 1991 cu privire la schimbarea denumirii statului, fiind schimbată în „**Republica Moldova**”, pentru a fi consacrată ulterior definitiv în art.1 al Constituției adoptată la 29 iulie 1994 și intrată în vigoare la 27 august 1994.

De atunci, denumirea statului moldovenesc este Republica Moldova, statul moldovenesc fiind înregistrat cu această denumire în toate organizațiile internaționale la care a aderat, și fiind de la data respectivă utilizată până în prezent atât pe plan intern cât și pe cel internațional.

Întru claritatea aspectului expus, necesită a menționa discuțiile care au avut loc la acea etapă în autoritatea legislativă și în organele de lucru ale sale - comisiile parlamentare, referitor la denumirea propriu-zisă a statului – „**Republica Moldova**” care ar fi putut fi denumit „**Moldova**”, așa cum insistau unii deputați din Parlament. Dar, dat fiind faptul că pe teritoriul statului vecin există istoric o parte din Moldova, fiind utilizată această denumire și până în prezent, a fost decisă denumirea „**Republica Moldova**”, în vederea neadmiterii a careva neclarități juridico-politice și a consecințelor în urma utilizării în două state diferite a aceleiași denumiri.

Cu referire la denumirea statului moldovenesc, noi suntem susținători a denumirii prescurtate de „**Moldova**”, or anume această denumire caracterizează pe deplin toată populația din arealul Pruto-Nistrean, fiind vorba despre istoria Moldovei, limba moldovenească, cultura și tradițiile moldovenești – denumiri care au sute de ani, și care precis caracterizează poporul moldovenesc, care s-a constituit distinct din sec XIV pe acest plai.

Iar cu referire la partea din denumirea actuală a statului moldovenesc de „**Republică**”, este de indicat că art.1 alin.(2) al Constituției RM din 1994 prevede expres, că „*Forma de guvernământ a statului este republica.*”

În context este informativ de a remarca că potrivit art.1 alin.(2) al Constituției României, „*Forma de guvernământ a statului român este republica*”. Dar, putem constata că istoric, din momentul apariției statului român, el a purtat denumirea de România, denumire care nu a fost schimbată niciodată, persistând ca o denumire de stat care a consolidat prin sine națiunea română și statul românesc.

Acest aspect comparativ, în același timp, ne indică anumite preluări de conținut textual similar, dar la caz, nu știrbește nici într-un fel din formularea perfectă a normelor constituționale din Constituțiile Moldovei și a României. Și

totodată, este important că de fapt, denumirea statului nostru „Republica Moldova” rezidă în acordul autorităților moldave și respectiv a organului legislativ de a nu genera ambiguități, paralele istorice sau neînțelegeri juridice, dar poate și chiar evitarea pretențiilor teritoriale, în cazul în care noțiunea de „Moldovă” există și în țara vecină România. Dar după noi, denumirea de Moldova ar fi mai binevenită, fiindcă această denumire ar fi cea care ne caracterizează pe deplin.

Prevederi constituționale privind suveranitatea Moldovei

Este de avut în vedere, că preambula Constituției Republicii Moldova se începe cu sintagma – „**NOI**, reprezentanții plenipotențari ai poporului Republicii Moldova, deputați în Parlament,...”.

Deci, suntem în fața unui fapt pe care necesită a fi constatat - Constituția Republicii Moldova a fost adoptată de reprezentanții poporului Republicii Moldova și acești reprezentanți sunt/se autodeclară plenipotențari.

Desigur, această formulare de preambulă a textului constituțional ar putea ridica o serie de întrebări care s-ar regăsi în doctrina juridică, și care la rândul său ar necesita cercetări și analize științifico-analitice suplimentare. Or, numai o abordare complexă și analitico-științifică ar putea formula anumite puncte de reper sau o poziție argumentată științific la subiectul abordat.

De asemenea, cercetările științifice de rigoare a acestui preambul de constituție, ar putea servi și substanța unei lucrări dedicate, obiectiv care îl lăsăm neexplorat pentru cercetările noastre științifice ulterioare.

Astfel, este de atenționat, că în preambula Constituției Republicii Moldova găsim mai multe aspecte care au tangență cu suveranitatea poporului, putând fi stabilite seturi temeinice de principii constituționale expuse și dezvoltate în articolele respective ale constituției.

Deci, vă propunem să atrageți atenția la următoarele sintagme și fragmente din textul Preambulei Constituției Republicii Moldova, și anume:

- „**PORNIND** de la aspirațiile seculare ale poporului de a trăi într-o țară suverană, exprimate prin proclamarea independenței Republicii Moldova,
- **AVÂND** în vedere continuitatea statalității poporului moldovenesc în contextul istoric și etnic al devenirii lui ca națiune,
- **NĂZUIND** spre satisfacerea intereselor cetățenilor de altă origine etnică, care împreună cu moldovenii constituie poporul Republicii Moldova,

- *CONSIDERÂND* statul de drept, pacea civică, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic valori supreme,
- *FIIND CONȘTIENȚI* de responsabilitatea și obligațiile noastre față de generațiile precedente, actuale și viitoare,
- *REAFIRMÂND* devotamentul nostru față de valorile general-umane, dorința de a trăi în pace și bună înțelegere cu toate popoarele lumii conform principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional.”.

Așa, analizând cursiv și separat fiecare frază din cele expuse supra, abordând sub aspect principal fiecare alineat și sintagmă, fiecare idee și cuvânt ca conținut și sens juridic, expunem următoarele considerațiuni.

Cu referire la fraza din preambula Constituției Republicii Moldova „*pornind de la aspirațiile seculare ale poporului de a trăi într-o țară suverană, exprimate prin proclamarea independenței Republicii Moldova*”, remarcăm conjugarea și oglindirea a celor două declarații adoptate de autoritatea legislativă a țării – a declarației suveranității din 23 iunie 1990, și a declarației de independență a statului moldovenesc din 27 august 1991. Iar sublinierea ca punct de pornire aspirațiile seculare a poporului de a fi suveran și independent, ne conduc ulterior la concluzia expusă clar în teza întâi a art.1 alin.(1) al Constituției Republicii Moldova – „*Republica Moldova este un stat suveran și independent,..*”

Astfel, textul constituțional dat constată expres, că:

- a) existența unor aspirații seculare conștientizate ale poporului nostru;
- b) poporul nostru întotdeauna a dorit să trăiască în țara sa, pe parcursul a sute de ani, a aspirat la un trai într-o țară suverană, adică a sperat la suveranitate și a luptat pentru a o obține;
- c) visul poporului este de a trăi suveran în țara sa;
- d) suveranitatea este prima și cea mai importantă componentă în edificarea statului Republica Moldova;
- e) năzuința poporului de suveranitate existențială a țării este exprimară prin proclamarea independenței statului moldav;
- f) proclamarea independenței Republicii Moldova este o expresie a aspirațiilor seculare ale poporului de a trăi într-o țară suverană, ceea ce înseamnă că este o componentă principală a suveranității statului nostru,
- g) temelia obiectivului de a avea statul său și de a trăi suveran și independent, statuează din aspirațiile seculare perpetue din secolul XIII până în prezent;
- h) aspirațiile seculare sunt confirmate prin acte veridice ale statului moldav – pravilele și hrisoavele domnitorilor moldoveni, constituția lui Mavrocordat, a cărvunarilor și regulamentul organic al Moldovei, dar și cele 10 constituții din perioada anilor 1918-prezent.

Potrivit frazei din preambula Constituției Republicii Moldova „*având în vedere continuitatea statalității poporului moldovenesc în contextul istoric și etnic al devenirii lui ca națiune*”, menționăm următoarele considerațiuni,

- a) continuitatea este și trebuie abordată ca o valoare juridică doctrinară;
- b) la rândul său, statalitatea necesită a fi pricită ca o valoare identitară națională, dar și ca obiectiv perpetuu de dezvoltare;
- c) continuitatea statalității este atât un scop al Suveranului, dar și cvintesența existenței unui stat, care necesită dezvoltare continuă în condiții de suveranitate și independență, reprezentînd un principiu constituțional proclamat în preambul;
- d) continuitatea poporului moldovenesc constatată în preambul obligă statul și pune obiectiv societății la dezvoltare a națiunii;
- e) contextul istoric al devenirii poporului moldovenesc ca națiune statuează analize și constatări obligatorii cu titlu de principiu care să formeze temeiuri de interes național;
- f) poporului moldovenesc întotdeauna a avut și are visul/năzuința/scopul de a avea statul său, el fiind națiunea de bază a statului moldav
- g) contextul etnic al devenirii poporului moldovenesc constă în apariția unei populații omogene amplasată compact pe anumite teritorii, cu o limbă și cultură națională proprie care a dat naștere a unei etnii individualizate – cea a moldovenilor.

Cu referire la fraza din preambula Constituției Republicii Moldova „*năzuind spre satisfacerea intereselor cetățenilor de altă origine etnică, care împreună cu moldovenii constituie poporul Republicii Moldova*”, vom menționa,

- a) se poate de constatat că moldovenii, oferind deschidere și conviețuire în condiții de bună vecinătate, locuiesc în Moldova împreună cu cetățeni de altă origine etnică
- b) un obiectiv recunoscut al moldovenilor este de a ține cont și interesele cetățenilor de altă origine etnică în vederea asigurării constituționale a condițiilor pentru satisfacerea lor;
- c) noțiunea de popor moldovenesc nu este echivalentă cu noțiunea de popor al Republicii Moldova;
- d) moldovenii doar, și numai împreună cu cetățenii de altă origine etnică, constituie poporul Republicii Moldova.

Privind fraza din preambula Constituției Republicii Moldova „*Considerând statul de drept, pacea civică, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic valori supreme*”, este de atras atenția asupra următoarelor:

- a) în această frază sunt enumerate un set de valori care se declară conform considerațiunii legiuitorului constituant – valori supreme;
- b) valorile supreme formulate în preambulă sunt pilonii statalității moldave, dar și setul de valori care constituie fundamentul constituțional al statului moldovenesc;
- c) cumulul de valori naționale supreme expuse supra formulează și obligațiunea supremă a statului moldav – asigurarea poporului Republicii Moldova cu statalitate și regim constituțional;
- d) șirul de valori supreme expus constituie atât principii existențiale ale statului moldav, dar și denotă nu ierarhia valorilor constituționale supreme, dar o echivalență subliniată;
- e) textul constituțional ulterior vine să dezvolte prin capitole și articole rolul și locul valorilor supreme în stat, dar și competențele și obligațiile puterilor de stat, ale societății și ale omului.

Conform frazei din preambula Constituției Republicii Moldova „*fiind conștienți de responsabilitatea și obligațiile noastre față de generațiile precedente, actuale și viitoare*”, este de remarcat următoarele idei:

- a) preambula ne aduce aminte și subliniază cu fir roșu, norma testamentară a lui Ștefan cel Mare și Sfânt: „Moldova nu ne aparține nouă, dar urmașilor urmașilor noștri”;
- b) fraza dată vine să ne scoată în evidență caracterul de conștientizare a responsabilității și obligațiunilor prezentei generații față de generațiile precedente, actuale și viitoare;
- c) legiuitorul constituant ne amintește despre obligațiunea constituțională a de instituire și menținere a sistemului de frâne și contrabalante pentru asigurarea principiului de responsabilitate constituțională;
- d) de asemenea, este de reținut obiectivul de asigurare a unității materiei prin menținerea echilibrului constituțional, a asigurării balanței drepturilor și obligațiilor, a libertăților și responsabilității constituționale.

Referitor la fraza din preambula Constituției Republicii Moldova „*reafirmând devotamentul nostru față de valorile general-umane, dorința de a trăi în pace și bună înțelegere cu toate popoarele lumii conform principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional*”, considerăm important de menționat:

- a) noțiunea de devotament, în special a celui care este reafirmat, denotă o abordare atât sub aspect de valoare juridică, dar și ca principiu constituțional;
- b) devotamentul față de anumite valori, în condițiile unui regim constituțional, denotă o obligație, care este de natură sacră, și care necesită o confirmare procesuală (jurământ, declarație publică, etc.), fapt care se regăsește în obligațiile unor categorii de demnitari de ași declara devotamentul;

- c) conceptul potrivit căruia valorile general-umane sunt la baza drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, este dezvoltat prin aspecte normative statuate în textul constituțional;
- d) dorința legiuitorului constituant de a crea condiții de trai a poporului Republicii Moldova în pace și bună înțelegere cu toate popoarele lumii, îndreaptă textul constituțional spre formularea principiului de neutralitate permanentă consacrată.

Este de principiu să reamintim, că conform rezultatelor referendumului din 2024 validat prin hotărârea Curții Constituționale, preambula Constituției a fost completată cu anumite prevederi, și anume:

- *„RECONFIRMÂND identitatea europeană a poporului Republicii Moldova și ireversibilitatea parcursului european al Republicii Moldova,*
 - *DECLARÂND integrarea în Uniunea Europeană drept obiectiv strategic al Republicii Moldova”*,
- adoptăm Constituția Republicii Moldova, declarând-o Legea supremă a societății și a statului.

În context, textul dat expus supra, în opinia noastră,

- a) intră în contradicție cu prevederile preambulei expuse mai sus, și
- b) distorsionează unitatea materiei constituționale,
- c) dezechilibrează sistemul de frâne și contrabalante care trebuie să asigure supremația constituției în concordanță cu echilibrul drepturilor și responsabilităților puterilor de stat, care conform Constituției Republicii Moldova garantează drepturile și interesele statului Republica Moldova, a societății moldave și ale omului.

Republica Moldova – stat de drept și democratic

Potrivit articolului 1 alin.(3) al Constituției Republicii Moldova, **Republica Moldova este un „stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate”**.

Abordând sub aspect de drept comparat textul citat supra, atragem atenția că în articolul 1 alin.(3) al Constituției României de asemenea este statuat că (3) **„România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor**

democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate”.

Oricare observator echidistant ar putea constata asemănarea acestor două formulări ale textului constituțional care se regăsesc în constituțiile a două state diferite. Precum se exprimă mai mulți cercetători, este clară sursa de inspirație a celor care au elaborat constituția respectivă. Totuși, este firesc să apară întrebări, inclusiv dacă noțiunea „statul de drept” poartă o încărcătură de drept general, sau de principiu juridic, sau de subordonare juridică sau are o altă explicare doctrinară sau aplicativă.

În context, vom menționa că în comentariul scris al Constituției Republicii Moldova realizat de juriști notorii din Republica Moldova sunt date mai multe aspecte acceptabile în totalitate, precum ar fi următoarele considerațiuni:

- teoriile și doctrinelor despre stat și drept, prevăd că sintagma „stat de drept” rezultă din îmbinarea termenilor juridici de „stat” și „drept” care formează o unitate, în care statul garantează realizarea dreptului și reintegrează ordinea juridică lezată prin activități ilicite;
- în timp ce dreptul furnizează regulile generale și obligatorii, prin care se exercită puterea de stat, statul asigură obligativitatea normelor juridice, traducerea lor în viață;
- dreptul nu poate fi examinat în afara statului, or numai la intervenția statului ia naștere dreptul;
- „statul de drept”, în calitate de concept exprimă condiția cu privire la putere și de ordine a acesteia;
- statul de drept se caracterizează prin anumite trăsături ale sale:
 - este fundamentat pe supremația legii;
 - presupune realizarea strictă a legilor de către toate persoanele;
 - se prevede răspunderea reciprocă a statului și cetățenilor, în limitele stabilite de lege;
 - existența unei democrații constituționale reale (inclusiv pluralismul în societate, participarea la formarea autorităților publice și la guvernare, consultarea cetățenilor în probleme de interes statal major etc.);
 - sunt asigurate drepturile și libertățile omului și cetățeanului;
 - există o reală separație și independență a puterilor.
- prevederea constituțională, conform căreia Republica Moldova este un stat de drept, poate fi privită nu ca o stare reală de lucruri, ci ca un scop spre care statul moldovenesc tinde, iar crearea lui este un proces care durează, reprezentând un cumul de efort a autorităților supreme statale, a autorităților locale și a fiecărui cetățean în parte.

Astfel, putem considera că statul de drept presupune în același timp subordonarea statului față de drept, în modul în care întreg ansamblul raporturilor sociale, economice, politice și culturale este subordonat dreptului.

Ținând cont că norma constituțională statuează caracteristica că statul Republica Moldova este un stat democratic, este clar că sintagma „stat democratic” caracterizează regimul politic al statului, care reprezintă întregul ansamblu a guvernării societății, care vizează atât raporturile dintre stat și individ, cât și modul în care statul asigură și garantează drepturile societale, ale oamenilor și ale propriu-zis statului.

În același timp, este de subliniat că democrația într-un stat de drept, în opinia noastră, poate fi doar o democrație constituțională în care sunt respectate principiile legalității, legitimității, al proporționalității și eligibilității, preemțiunii și al rotației. Or, în Constituție este stipulat expres, că în Republica Moldova se respectă:

- a) statul de drept,
- b) pacea civică,
- c) democrația,
- d) demnitatea omului,
- e) drepturile și libertățile lui,
- f) libera dezvoltare a personalității umane,
- g) dreptatea și
- h) pluralismul politic,

care toate sunt apreciate de constituție și sunt - valori supreme.

Accentul pe faptul că democrația urmează a fi doar constituțională, este nu de aspect formal, dar de temelie, fiindcă subliniază că respectarea criteriilor și cerințelor constituționale, a regulilor de fond și de principiu ale constituției care formează regimul constituțional, este condiția de bază pentru funcționarea democrației.

De aceea, democrația sau are o natură juridică constituțională, sau ea nu este o democrație veritabilă!

Poporul Republicii Moldova și suveranitatea

Poporul este Suveranul, și anume lui îi aparține puterea de stat.

Totodată, anume democrația constituțională este mecanismul juridic de organizare și exercitare a puterii de stat în condițiile supremației constituției, a

separării puterilor de stat și a pluralismului politic, asigurând și garantând accesul Suveranului (poporului) la guvernarea directă și indirectă (prin organele sale reprezentative) a statului. Prin utilizarea principiilor statului de drept și a supremației Legii supreme, garantează faptul ca puterea de stat să nu fie deturnată și folosită în interes personal sau de grup. Iar în sensul democrației constituționale, izvorul puterii de stat este Poporul, care o exercită direct sau prin reprezentanți. Și în sensul de noțiuni, este deosebit de important că Constituția Republicii Moldova în Preambula sa ne oferă noțiunile de popor moldovenesc și de popor al Republicii Moldova.

Așa, cum textul constituțional expune expres prevederi despre moldoveni, popor moldovenesc și poporul Republicii Moldova, ...”, devine clar că în Legea supremă a Republicii Moldova, legiuitorul constituant operează cu două noțiuni, poporul moldovenesc și poporul Republicii Moldova.

Așa cum am subliniat mai sus, constituantul pune accent clar pe capacitatea poporului moldovenesc de a avea statul său – stat moldovenesc suveran, subliniind principiul continuității statalității poporului moldovenesc.

Deci, Poporul Republicii Moldova este Suveranul - cel care deține puterea de stat, el fiind stăpânul plenipotențiar al statului moldovenesc, stăpân al Moldovei. În formulările dreptului constituțional, Suveranul (poporul) deține suveranitatea.

Or, exact așa este expus în art.2 alin.(1) al Constituției Republicii Moldova, care vizează suveranitatea și puterea de stat, și anume: *„Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție”* (referendumul și alegeri a cetățenilor în organele centrale ale puterii de stat și a celor locale la nivel comunitar).

Este de reținut că utilizarea formei stabilite în art.75 al Constituției – referendumul, este una bine reglementată, ea având o importanță deosebită, fiindcă nu numai că se exercită suveranitatea directă a poporului, dar aceasta este și posibilitate legală de a fi limitat puterile de stat.

Așadar, pe baza articolelor 2 și 75 din Constituție, în cadrul referendumului republican constituțional poporul are prerogativa de a-și exercita direct suveranitatea națională, exprimându-și voința cu privire la cele mai importante probleme ale societății și ale statului, iar hotărârile adoptate pe baza rezultatelor referendumului republican constituțional au putere juridică supremă fără o eventuală confirmare a Parlamentului.

Este important de subliniat că dispozițiile privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului pot fi revizuite numai cu aprobarea lor prin referendum, cu votul majorității cetățenilor înscrși în listele electorale [articolul 142 alin. (1) din

Constituție]. De asemenea, este interzisă suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora prin modificările propuse [articolul 142 alin. (2) din Constituție].

În context, considerăm că o eventuală extindere a bazei normative privind subiectele pasibile de a fi supuse referendumului - ar fi una binevenită și oportună. Or, consultarea mai frecventă cu cetățenii a problemelor acute cu care se confruntă societatea moldovenească și statul nostru, ar servi imbold constituțional pentru asigurarea supremației Constituției, pentru apărarea reală a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în statul de drept Republica Moldova.

O altă modalitate democratică vizează formatul alegerilor, care este o modalitate indirectă a de a realiza reprezentarea Suveranului. Și aceasta, fiindcă Poporul trebuie să-și aleagă persoanele ce îi vor reprezenta interesele și cărora le va delega voința sa pentru a-l reprezenta prin intermediul autorităților de stat și publice. Așa, articolul 38 al Constituției, precum și Codul Electoral stabilesc alegerile libere prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Garanțiile de ordin constituțional și legislativ ale alegerilor se exprimă prin detalierea desfășurată a procedurii privind organizarea și petrecerea alegerilor prin acte normative, cum ar fi: Legea privind partidele, Codul Electoral, Regulamentele Comisiilor Electorale etc.

Supremația Constituției și suveranitatea țării

Având în vedere cele expuse, este de menționat că principiul supremației Constituției nu poate fi realizat în afara principiului statului de drept. Așa. dacă este lipsă de statul de drept care asigură „domnia legii supreme”, atunci supremația Constituției nu poate fi obținută cristalizându-se premise și lipsa de garanții ale statului de drept. În context, legalitatea devine factorul cheie care cimentează statul de drept și componentele lui, dar și elementul de bază care furnizează fundament al supremației Constituției.

Așa, principiul legalității precum a subliniat I. Deleanu, „constituie armătura statului de drept”, capabil să formeze furnitura juridică conform normelor constituționale, necesară pentru a fi întemeiată și legitimată ordinea de drept în baza anumitor norme. Cu atât mai mult normativitatea e cerută într-un stat de drept, unde legalitatea, supremația legii sunt pietrele de temelie.

Supremația legii reprezintă un aspect ce ține de sistemul actelor normative. Fiecare dintre ele își are un loc anume în ierarhia actelor juridice, datorită forței juridice pe care o are fiecare din legi în dependență de clasificarea ei ca lege constituțională, lege organică sau lege ordinară.

În același timp, este de reținut că prin articolul 7 al Constituției s-a stipulat: „*Constituția Republicii Moldova este legea supremă. Nici o lege și nici un alt act normativ care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică*”. Așa, legile, regulamentele și hotărârile Parlamentului, decretele șefului statului, hotărârile și dispozițiile Guvernului, precum și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, ce contravin Constituției, pot fi declarate nule de către Curtea Constituțională. Or, nici un interes și nici o poziție socială nu poate depăși autoritatea legii.

Remarcând legalitatea și legitimitatea ca două condiții obligatorii pentru puterea de stat, este de subliniat că conform Constituției, Republica Moldova este un stat suveran și independent.

Cele expuse supra, ne obligă să ne întoarcem atât la noțiunea de suveranitate, cât și la actele legislative care au stat la temelia statului moldovenesc.

Așa, noțiunea de suveranitate este definită de doctrină ca supremația unică, indivizibilă și deplină a puterii de stat în limitele frontierelor recunoscute internațional ale statului (latura internă) și independența acestuia față de imixtiunea oricăror alte puteri din exterior (latura externă).

De aceea, suveranitatea unui stat se exprimă prin dreptul exclusiv și inalienabil al statului de a-și determina și realiza de sine stătător atât politica sa internă, cât și politica sa externă.

Este de reținut, că bazele suveranității Republicii Moldova au fost puse prin adoptarea Declarației Suveranității R.S.S. Moldova din 23 iunie 1990, și ulterior, adoptarea Declarației de Independență a Republicii Moldova din 27 august 1991.

În așa mod, Constituția Republicii Moldova a consfințit statutul de "stat suveran și independent, unitar și indivizibil" al Republicii Moldova.

Or, în aceeași ordine de idei, noțiunea de suveranitate include în sine două tipuri de suveranitate:

- a) suveranitatea internă, și
- b) suveranitatea externă.

Descifrând noțiunea de suveranitate internă a statului, care înseamnă supremația puterii de stat în cadrul unui stat, și exprimă faptul că în interiorul statului dat nicio altă formă de putere nu poate fi echivalentă sau superioară puterii de stat – putere care aparține exclusiv poporului Republicii Moldova (poporului moldovenesc și cetățenilor de altă origine etnică).

În același timp, suveranitatea externă sau independența statului exprimă libertatea statului față de influența unor factori externi.

La rândul său, suveranitatea este exercitată exclusiv de către poporul Republicii Moldova, fie direct, fie prin organele sale reprezentative. Însă, este important de reținut că suveranitatea nu poate fi exercitată în mod arbitrar. Or, exercitarea suveranității este condiționată de norma constituțională care stabilește expres, că exercitarea poate avea loc, 1) în mod direct și 2) prin organele reprezentative. Tot aici se statuează, că exercitarea suveranității este posibilă numai în formele stabilite de Constituția Republicii Moldova.

Așa. puterea de stat, exercitată în mod direct și prin organele sale reprezentative, este unică, indivizibilă și deplină, nefiind posibil de a fi fragmentată și exercitată în nume propriu. Tot așa cum nu este admisă exercitarea puterii de stat în formele nepermise de constituție.

Suveranitatea nu este un simplu atribut al statului, dar reprezintă condiția existențială a lui.

În special, atunci când este supusă pericolului și identitatea națională a statului nostru, dar și cea constituțională. Anume aceste aspecte generează urgența și actualitatea dezbaterii subiectului dat atât în cercurile academico-didactice, dar și la nivel național. Or, suveranitatea transcende granițele formale și informale, tratatele și convențiile. O societate matură, o națiune conștientă și responsabilă care își edifică țara, nu o poate face fără suveranitate.

Iar în condițiile zilei de azi, când suveranitatea ar putea deveni una iluzorică, ea trebuie apărută prin instituții funcționale, prin cultură națională, prin educație patriotică temeinică, printr-o economie rezistentă și printr-un discurs public asumat.

În lipsa acestor condiții, precum s-a exprimat profesoarea de drept C.Ciugureanu, suveranitatea riscă să rămână o formă lipsită de fond, menită doar să reproducă aparența statalității, fără a exprima voința autentică a comunității. Legi, instituții și declarații care pretind suveranitate, dar care funcționează, în realitate, în gol: fără ancorare identitară și fără viziune de perspectivă. Este firesc să ne întrebăm: poate exista suveranitate acolo unde poporul nu se recunoaște în propriul stat? Unde memoria colectivă este fragmentată, iar elitele sunt derutante sau absente?

Suntem de acord cu răspunsul formulat de cercetătoarea C.Ciugureanu - nu poate exista suveranitate autentică fără solidaritate națională, fără o cultură a responsabilității și fără asumarea propriei identități istorice, și am sublinia, a identității constituționale.

Suveranitatea economică și independența financiară a RM

Suveranitatea economică a unui stat înseamnă capacitatea lui de a-și controla politicile economice – monetare, fiscale, comerciale – fără constrângeri externe, care ar distorsiona politica internă a statului lipsind-ul de suveranitate și independență.

În același timp, suveranitatea economică a statului presupune:

- a) stabilitate financiară internă;
- b) capacitate de reacție la crizele economico-financiare;
- c) independență decizională față de careva influențe externe directe sau indirecte (creditori externi sau instituții financiare internaționale).

Sub aspectul suveranist su menționat, deosebit de importante pentru independența financiară a statului moldav par a fi rezervele internaționale valutare.

Precum formulează Banca Națională a Moldovei, rezervele internaționale sunt activele externe, care sunt controlate de autoritățile monetare naționale și liber disponibile acestora pentru acoperirea necesităților de finanțare a balanței de plăți, pentru intervenție pe piața valutară cu scopul de a atenua fluctuațiile semnificative ale cursului monedei naționale și pentru alte scopuri conexe, cum ar fi menținerea încrederii în moneda națională și în economie.

Rezervele internaționale sunt un indicator important de credibilitate și reziliență a unei țări, care contribuie la atragere de împrumuturi/credite externe și de investiții. În linii mari, funcția rezervelor internaționale este de a onora angajamentele externe ale statului, de a limita vulnerabilitățile externe, întrucât rezervele internaționale permit absorbția șocurilor financiare adverse în perioade de criză, de a consolida credibilitatea politicii monetare și valutare, și respectiv, de a asigura credibilitatea țării.

În așa fel, relația dintre **suveranitate, independență și rezervele valutare** este nu numai una profundă, dar și una strategică. Or, rezervele internaționale valutare nu sunt doar un instrument tehnic de politică monetară realizată de instituția specializată – banca centrală a statului (Banca Națională a Moldovei), dar se prezintă a fi un pilon esențial atât al **suveranității economice** dar și a indepenței financiare a statului moldav. Or anume prin intermediul rezervelor valutare poate fi asigurată suveranitatea economică reală a statului, și anume prin:

1. **Protecția împotriva presiunilor externe, fiind pasibilă de evitat dependența de instituțiile internaționale financiare și companiile transnaționale, de guvernele statelor de care critic depinde economia Republicii Moldova, în special în situații de criză financiară acerbă.**
2. **Apărarea monedei naționale prin intermediul intervențiilor pe piețele financiare valutare pentru stabilizarea cursului valutar și neadmiterea crizelor financiare de proporții naționale.**
3. **Reducerea riscului de îndatorare critică, cu oferirea posibilității de a accesa piețele internaționale în vederea utilizării instrumentelor financiare internaționale.**
4. **Asigurarea unor capacități de rezistență financiară în fața crizelor economico-financiare naționale sau chiar regionale, dar și în fața unor șocuri externe (pandemie, criză financiară, conflicte militare regionale).**

Astfel, rezervele internaționale valutare care se prezintă a fi un scut al suveranității economice și al independenței financiare pot oferi unui stat:

- a. capacități reale economico-financiare și spațiu de manevră financiară;
- b. putere de negociere la nivel național, regional și internațional;
- c. încredere din partea piețelor reglementate și capacități de atragere a resurselor și lichidităților financiare;
- d. suveranitate și independență reală în luarea și promovarea deciziilor economico-financiare în interesul național al Republicii Moldova

În context, remarcăm că trendul ultimilor ani oglindit în rapoartele băncii centrale moldovenești denotă că rezervele valutare ale RM sunt în creștere. Așa, la 4 octombrie 2024 acestea au atins 5,695 miliarde de dolari, la 31 decembrie 2023 ele au însumat 5,453 miliarde de dolari, în 2022 - 4,474 miliarde de dolari, în 2021 - 3,901 miliarde de dolari, iar în 2020 au fost 3,783 miliarde de dolari.

Suveranitatea statului moldav

în condițiile aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană (U.E.)

Potrivit profesorului universitar Ion M. Anghel, U.E. reprezintă mai mult decât o simplă asociere de state, or U.E. urmărește integrarea societăților din statele participante sau statele membre, într-un spațiu economic, social, politic și juridic unic. Raportul juridic dintre U.E. și statele sale membre este unul ierarhic superior raportului dintre propriu-zis statele membre între ele, fiindcă necesită a atinge scopul final stabilit prin tratatul internațional de organizare a U.E., iar pentru aceasta, Uniunea este înzestrată cu personalitate juridică, având și competente "pentru realizarea obiectivelor lor comune".

În așa mod, sub aspectul suveranității naționale a statelor membre a U.E., este de remarcat că există o partajare a autorității și guvernării între U.E. și statele sale

membre, deci există o delegare de suveranitate. Anume datorită delegării de suveranitate, U.E. ca persoană juridică, dispune de o anumită capacitate juridică având ordinea juridică proprie, dar și conturându-și identitatea sa proprie în relațiile internaționale cu alte statele subiecte de drept internațional.

Având în vedere o eventuală accedere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, se subînțelege că aceasta nu va submina supremația Constituției în sistemul de drept național, din perspectiva suveranității naționale.

Se prezumă că normele constituționale nu-și vor pierde forța obligatorie datorită prevederilor art.8 din Constituție, care instituie principiul respectării cu bună-credință de către autoritățile naționale a obligațiilor internaționale pe care și le-a asumat Republica Moldova.

Se consideră că Republica Moldova va rămâne o entitate suverană, menținându-și dreptul de a denunța tratatele internaționale al căror membru nu mai dorește să fie, potrivit condițiilor stabilite de Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor din 1969.

Or, precum a subliniat în mai multe hotărâri ale sale Curtea Constituțională, competența statului de a-și asuma angajamente internaționale este un element al suveranității statului. Delegarea anumitor competențe ale statului către instituțiile internaționale prin încheierea unor tratate nu antrenează renunțarea la suveranitate. Aceste tratate reprezintă convenții, prin care deținătorul de suveranitate delegă anumite competențe spre o altă autoritate. Or, în relațiile internaționale ale statelor și ale organizațiilor internaționale, acestea din urmă sunt instituțiile în cadrul cărora statele își unesc suveranitățile și resursele pentru a soluționa probleme comune și pentru a găsi soluții comune reciproc acceptabile, acționând astfel în favoarea intereselor lor naționale. Pe această cale statele își consolidează suveranitatea, împărțind atât costurile, cât și beneficiile unei asemenea colaborări (HCC nr. 24 din 9 octombrie 2014, §§ 94-97).

Prin mai multe hotărâri Curtea a concluzionat că aderarea la U.E. nu afectează caracterul suveran, independent și unitar al statului Republica Moldova, impus de articolul 1 alin. (1) din Constituție, nici statutul de neutralitate permanentă, prevăzut de articolul 11 din Constituție. De asemenea, aceasta nu presupune suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

În același timp, în calitate de cercetător, considerăm că pentru un stat european cu o neutralitate permanentă, aflat în afara U.E., aderarea nu este o alegere simplă și univocă.

La prima vedere, aderarea ar fi o destinație firească, fiindcă accesul facil la investiții, accesul la piața unică, libera circulație a persoanelor, mărfurilor și

capitalului, stabilitatea instituțională și protecția geopolitică garantată, ar fi argumente valabile și pentru Republica Moldova.

Dar întrebarea, care este totuși rata de independență și din propria suveranitate care urmează a fi cedată, nu este una simplă și nu are răspuns clar, per înțelesul tuturor.

Or, aderarea la U.E. nu înseamnă doar conformare la standarde, ci acceptarea unui cadru decizional cu implicare externă legală. Ea nu este o aderare de participare la un proiect comun de interes pur național.

Este nu numai o alegere strategică, dar este alegerea care implică constrângeri dure și, adesea, ireversibile. Și aceasta fiindcă în realitate, cedarea acelei părți neclare de suveranitate are loc în favoarea unui mecanism supranațional controlat de marele puteri regionale. În așa mod, statul moldovenesc devine parte a unei structuri internaționale, în care deciziile luate nu întotdeauna sunt în favoarea tuturor, printre care se poate regăsi și Republica Moldova.

Aceasta ar putea fi în primul rând renunțarea statului moldovenesc la neutralitatea permanentă consfințită în constituția țării.

Un alt aspect de principiu este subordonată dreptului național celui european. Or, suveranitatea înseamnă, a avea capacitatea de a legifera. Dar, un stat membru al U.E. trebuie să respecte principiul supremației dreptului european, consacrat prin Tratatul privind Funcționarea U.E., dar și confirmat de jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene care statuează că dreptul european are prioritate față de dreptul național, inclusiv față de constituțiile statelor membre.

În speță, art. 288 al Tratatului privind Funcționarea U.E. prevede că regulamentele se aplică direct, iar directivele impun obiective obligatorii, indiferent de voința parlamentelor naționale. Legislativul național devine, astfel, un retranslator de norme europene, pierzând calitatea sa constituțională de autoritate legislativă exclusivă.

O altă renunțare la suveranitate ține de politica externă și comercială a statului, fiindcă și în acest caz, decizia națională ar putea fi contrară celei comunitare, ca bază fiind necesară a fi decizia comună, cu toate că interesele for fi diverse și poate chiar contrare. Or, și în acest caz, art. 206–207 al Tratatului privind Funcționarea U.E. stabilesc politica comercială comună ca o competență exclusivă a Uniunii, iar statele membre nu mai pot încheia acorduri independente cu țări terțe. De aceea, politica externă a statului membru este „comună”, conform art. 24 a Tratatului privind Funcționarea U.E., ceea ce înseamnă armonizare cu deciziile colective, chiar și atunci când acestea nu reflectă interesele naționale.

Cu referire la independența financiară a Republicii Moldova, este de subliniat că politica monetară este pusă sub controlul Băncii Centrale Europene, or conform art.127 al Tratatului privind Funcționarea U.E., pentru statele din zona euro, politica monetară este prerogativa exclusivă a Băncii Centrale Europene. Astfel, statul membru nu mai controlează dobânzile, inflația sau masa monetară, ceea ce înseamnă că statul nu mai are suveranitatea economică și independența financiară respective.

Însăși bugetul de stat se va afla sub monitorizarea și limitările stricte ale autorităților europene, fiindcă Pactul de Stabilitate și Creștere, statuat prin Tratatul fiscal european, obligă statele membre să mențină deficitul sub 3% din Produsul Intern Brut, dar și datoria publică sub 60%. Or, conform art.126 al Tratatului privind Funcționarea U.E., nerespectarea criteriilor menționate pot atrage supraveghere prudentială externă și posibile sancțiuni. În așa mod, se poate de constatat că însăși marja de decizie fiscală a guvernelor naționale este substanțial restrânsă de normele U.E..

Un aspect important ar fi și securitatea teritorială a țării, aspect care ar viza frontierele și procesele migraționiste, care de asemenea constituie competențe partajate. Or, este cunoscut că aderarea la spațiul Schengen implică renunțarea la controlul frontierelor interne. De asemenea, politicile privind migrația, azilul și libera circulație care sunt definite la nivel european în art. 77–80 al Tratatului privind Funcționarea U.E., reduc semnificativ competența suverană a statului în gestionarea propriei securități teritoriale.

Este de remarcat, că concomitent cu dificultățile expuse supra, U.E. nu va rezolva problemele interne ale statului membru, precum nu va realiza nici careva reforme necesare, oricare nu ar fi ele – economice, sociale, financiare, etc.

În așa mod, cedarea unei părți a suveranității necesită analiză desfășurată și negocieri severe în procesul de aderare, or însăși aderarea urmează a fi condiționată pentru a nu depăși careva marjă posibilă de renunțare parțială la dreptul statului de a fi suveran și independent. Or renunțarea la dreptul de a adopta suveran decizii în probleme de buget, finanțe, comerț, frontiere, legislație, monedă ar însemna o cedare a suveranității și independenței reale, care de fapt conduc la nihilizarea absolută a legii supreme, și respectiv la substanța existenței suverane și independente a statului Republica Moldova.

Concluzii recomandări

Urmare cercetării științifice efectuate, necesită a scoate în evidență unele aspecte doctrinare și de principiu care țin direct sau indirect de statutul juridic al statului moldovenesc și de valoarea constituțională a suveranității Republicii

Moldova, dar și de garanțiilor constituționale de rigoare care asigură suveranitatea veritabilă a statului moldav.

- 1) Declarația suveranității RSS Moldova din 23 iunie 1990 reprezintă actul fondator care a consacrat un drept exclusiv al statului moldovenesc de a-și decide singur soarta, stabilind că nicio putere străină nu-i mai poate dicta destinul.
- 2) Declarația de independență din 27 august 1991 este actul juridic de consacrare externă a suveranității asumate prin Declarația suveranității.
- 3) Declarația suveranității în calitatea sa de act fondator, proclamând suveranitatea Moldovei, oferă suport juridic independenței statului moldovenesc, fără care nici nu ar putea fi realizată.
- 4) Declarațiile suveranității și cea de independență, se completează reciproc. Dar, necesită a sublinia că, suveranitatea este temelia independenței unui stat, fiind prima și cea mai importantă componentă în edificarea statului, care necesită a fi fortificată prin perfecționarea cadrului normativ în vigoare, precizând prin lege cerințe și condiții pentru anumite acțiuni, inclusiv pentru încheierea anumitor tratate internaționale, care pot conține în sine pericol de renunțare/cedare parțială sau substanțială a suveranității Republicii Moldova, dar și a independenței ei.
- 5) Doar asigurarea supremației Constituției Republicii Moldova dă valabilitate suveranității veritabile și garanțiilor constituționale de rigoare pentru suveranitatea și independența statului moldovenesc.
- 6) Delegarea competențelor statale de către stat către instituțiile internaționale ar putea afecta parțial sau substanțial suveranitatea și independența lui, până la pierderea lor absolută.
- 7) Încheierea unui tratat internațional de aderare la U.E. trebuie să fie precedată de un referendum național care să răspundă la întrebarea dacă cetățenii sunt de acord să renunțe parțial sau total de la suveranitatea și independența țării moldave.
- 8) Considerăm necesară modificarea denumirea statului nostru din „Republica Moldova” în „Moldova”, care este una binevenită și oportună, fiindcă,
 - a) forma de guvernământ a statului moldovenesc care este republica, nu constituie o necesitate de a fi omniprezentă în denumirea statului moldav. Aceasta reiese și din practica internațională, or de ce țara cu cea mai avansată democrație din lume Statele Unite ale Americii nu includ în denumire forma de guvernare statală!
 - b) denumire statului Moldova ar fi denumirea care caracterizează pe deplin teritoriul, populația, limba și cultura acestui plai;

Bibliografie

Constituția Republicii Moldova. 29 iulie 1994.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#

Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red.: Nina Pârțac, Lucia Țurcanu – Ch.: Arc, 2012 (Tipogr. „Europress“). – 576 p.
https://www.constcourt.md/public/files/file/informatie_utilita/Comentariu_Constitutie.pdf

Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova din 24.09.1999, publicată în Monitorul Oficial cu modificările din 06.05.2016, nr.123-127;

Arseni A., „Suveranitatea națională” de la abordarea teoretică la realizarea practică, Revista Națională de Drept, 2012, nr.12, p.8;

Ion M. Anghel, Personalitatea juridică și competențele Comunităților Europene/Uniunii Europene, ed. II rev. și ad., Editura Lumina Lex, București, 2007

Cărașan M., Unele aspecte privind preeminența dreptului comunitar asupra dreptului național al statelor membre, în Revista Română de Drept Comunitar, nr. 4/2003

Catan V., Suveranitatea Republicii Moldova între război și pace, rev.Plural, Vol. 9, no. 2, 2021, p.8-27

Domenico I., Respectarea principiilor statului de drept în Republica Moldova, Chișinău, rev. Intellectus 3-4/2021, p. 127-143,
https://agepi.gov.md/sites/default/files/intellectus/Intellectus_3-4_2021_127.pdf ;

Deleanu I., Drept constituțional și instituții politice. Vol. 1, Iași, Editura Fundației Chemarea, 1993.

Grama, D., Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova, Vol. II, Chișinău, Tipografia Centrală, 2006;

Miculescu P., Statul de drept, București, 1998;

Lazari, C. (2014). Statul de drept - o problemă permanent actuală. Studii Europene, 2, 61-71. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-418921>;

Ionescu S., Justiția și marile doctrine privind statul de drept,
<https://www.rsdr.ro/Art-5-1-2-2008.pdf>;

Gorincioi Iu., Morar L., Constituirea statului de drept în Republica Moldova: realizări și perspective, Studia universitatis, Științe politice, 2007,
https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2007/01/36_253-256-p.pdf;

Slusarenco S., Pozneacova V., Conceptul suveranității poporului din perspectivă istorică, <https://uspee.md/wp-content/uploads/2023/11/Svetlana-SLUSARENCO-Veronica-POZNEACOVA.pdf>

Ciugureanu C. O nouă ediție a manualului „Drept internațional public”. Administrarea publică. Nr. 3 (111), iulie - septembrie 2021, Chișinău, p.11-15, https://iap.gov.md/images/publicatii/Revista_AP/2021/3_2021.pdf

Cornea, S. (2017). Relația "suveranitatea poporului - puterea publică": cazul Republicii Moldova. In M. P. Costache, D.-M. Daghie, & S. C. Mirica (Eds.), Studii alese de drept și științe administrative (pp. 55-63). București: Editura Pro Universitaria. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-67832-1>

SUVERANITATEA CA FUNDAMENT AL STATULUI: REFLECȚII ASUPRA CAZULUI REPUBLICII MOLDOVA

CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ Carolina
Doctor în drept, conferențiar universitar

Doamnelor și domnilor, distinsă audiență,

Vă salut cu respect și vă propun câteva teze esențiale asupra suveranității ca fundament al statului, cu referire particulară la cazul Republicii Moldova.

Se impune, înainte de orice, să recunoaștem că suveranitatea este un concept frecvent invocat cu solemnitate, dar adesea insuficient înțeles în întreaga sa complexitate istorică, juridică, politică și morală.

Suveranitatea nu poate fi redusă la un simplu atribut constituțional sau la o formulă consacrată în dreptul internațional. Este o condiție existențială, o axă în jurul căreia gravitează atât identitatea colectivă, cât și capacitatea statului de autodeterminare.

În contextul presiunilor geopolitice tot mai intense, al fragilității instituționale și al fragmentării identitare, suveranitatea Republicii Moldova devine nu doar o temă de reflecție, ci o urgență națională. Suveranitatea transcende granițele formale, simbolurile și convențiile juridico-politice. Ea este, sau trebuie să fie, expresia maturității politice și morale a unei societăți care se cunoaște pe sine, își asumă trecutul și își construiește un viitor în deplină autonomie de conștiință.

Un adevăr trebuie afirmat cu claritate: suveranitatea nu este un dat imuabil, ci un proiect în permanentă construcție și reevaluare. Un proiect care presupune responsabilitate, luciditate și curaj. Suveranitatea trebuie apărută prin instituții funcționale, prin cultură vie, prin educație temeinică, printr-o economie demnă și printr-un discurs public articulat pe adevăr, nu pe simulacru.

În lipsa acestor condiții, suveranitatea riscă să rămână o formă lipsită de fond – o realitate mimetică, menită doar să reproducă aparența statalității, fără a exprima voința autentică a comunității. Legi, instituții și declarații care pretind suveranitate, dar care funcționează, în realitate, în gol: fără ancorare identitară și fără viziune istorică.

Aceasta este, probabil, una dintre cele mai mari provocări ale Republicii Moldova: transformarea suveranității dintr-o lozincă juridico-politică într-un proiect operațional și coerent. În acest context, este legitim să ne întrebăm: Poate exista suveranitate acolo unde poporul nu se recunoaște în propriul stat? Unde memoria colectivă este fragmentată, iar elitele sunt derutante sau absente? Răspunsul, oricât de inconfortabil ar fi, este clar: nu poate exista suveranitate autentică fără solidaritate națională, fără o cultură a responsabilității și fără asumarea propriei identități istorice.

A fi suveran nu înseamnă a cultiva izolaționismul. Nu este o pledoarie pentru închidere sau autosuficiență, ci pentru demnitate în dialog. Un stat suveran are capacitatea de a colabora internațional, de a negocia, de a se integra în spații favorabile dezvoltării sale, dar fără a abdica de la propria memorie, de la propriile valori și de la propriul adevăr.

Permiteți-mi, în acest sens, să evoc cuvintele lui Mihai Eminescu, un spirit profetic și lucid al gândirii naționale și politice: „Națiunea trebuie să fie stăpână în casa ei, nu chiriașă cu acte la primărie.” Este o exigență valabilă și astăzi, într-o lume în care suveranitatea riscă să fie erodată nu doar prin presiuni externe, ci și prin slăbiciuni interne.

Suveranitatea autentică înseamnă tocmai capacitatea de a participa fără a te dizolva, de a construi parteneriate fără a te pierde.

În concluzie, doamnelor și domnilor, vorbim despre suveranitate ca act de conștiință. Nu ca relicvă ideologică, nu ca paravan pentru populism sau autoritarism, ci ca o valoare vie, dinamică și mereu supusă reflecției critice. O suveranitate care ne întreabă constant: Cui servește acest stat? Care este temelia lui morală? Este el expresia unei comunități istorice conștiente sau doar un spațiu administrativ temporar, expus arbitrariului extern și derivei interne?

Pentru Republica Moldova, a fi suveran nu înseamnă a respinge lumea, ci a învăța, cu maturitate, să își asume locul în ea, fără a-și pierde identitatea.

Vă mulțumesc pentru atenție.

Discurs public la Masa Rotundă din 23 iunie 2025

AN ANIVERSAR

„ Republica Moldova – 35 ani de suveranitate”

MASA ROTUNDĂ

“Suveranitatea permanentă – valoarea constituțională și fundament al statalității Republica Moldova”

Mun.Chișinău

Sediul Parlamentului Republicii Moldova

REZOLUȚIE

Noi, participanții la Masa rotundă “Suveranitatea permanentă – valoare constituțională și fundament al statalității” dedicată aniversării 35 de ani ai Declarației de Suveranitate a Republicii Moldova, organizată de Institutul Justiției Constituționale, savanți și juriști, jurnaliști și activiști civici, reprezentanți ai organizațiilor obștești, partide și organizații social- politice din Republica Moldova, aducem un omagiu și recunoștință înaintașilor poporului nostru, care în ultimele decenii au pledat activ pentru autodeterminarea națională a poporului moldovenesc și suveranitatea Republicii Moldova.

În anii 1985-1991 în condițiile democratizării sistemului sovietic, poporul moldovenesc a acționat cu demnitate pentru renașterea națională, pentru limba de stat și multipartitism.

La 31 august 1989 Sovietul Suprem al Moldovei, având susținerea colectivelor de muncă și a sute de mii de moldoveni, au adoptat Legea privind statutul constituțional al limbii de stat moldovenești. Acest eveniment a fost un prim act istorico-politic și de drept pe calea cuceririi suveranității poporului nostru în perioada contemporană.

O etapa importanta pe calea edificării statului moldovenesc democratic au fost alegerile în Sovietul Suprem al Moldovei din februarie 1990, care au avut loc în baza principiilor democratice ale multipartitismului. Pentru prima oară în condițiile Moldovei Sovietice, în Sovietul Suprem au fost aleși deputați de la mai multe formațiuni politice. Anume acel parlament al Moldovei, dominat de Frontul Popular din Moldova și Partidul Comunist, a lansat transformarea profundă a sistemului politic și social-economic al Moldovei.

La 27 aprilie 1990 a fost aprobat noul drapel de stat - Tricolorul, iar la 23 iunie 1990 a fost adoptată în unanimitate Declarația de Suveranitate a Republicii Moldova, care are un caracter juridic constituțional expres statuat.

Declarația de Suveranitate a Republicii Moldova a fixat supremația puterii de stat din Republica Moldova în raport cu actele adoptate de către conducerea URSS. Ea a fost primul document magistral, care a stabilit vectorul strategic de dezvoltare suverană a țării noastre spre independență și democrație.

După 35 de ani de la proclamarea Suveranității Republicii Moldova, constatăm azi că statul nostru și-a edificat sistemul politic și regimul constituțional, obținând o largă recunoaștere internațională, devenind membru a ONU, a Consiliului Europei și CSI, a altor importante organizații internaționale.

Totodată, trezește profundă îngrijorare faptul că importante deziderate ale Declarației de Suveranitate sunt compromise. Așa, statul de drept și democrația, supremația Constituției și politică externă proprie, neutralitatea și separația puterilor de stat, economia de piață orientată social și garantarea drepturilor omului au rămas în mare parte declarații. Structurile administrației de stat sunt infectate decenii la rând de corupție, incompetență și geopolitica străinilor care vin în contradicție cu interesele naționale ale Suveranului. Degradarea profesională a puterilor de stat, nerespectarea procedurilor democratice, implicarea masivă a factorului extern în guvernarea statului, lipsa unui sistem echilibrat de frâne și contrabalante care ar oferi garanții de dezvoltare statală, nivelul dezastruos al creației legislative și executive, dar în special lipsa încrederii în justiția națională - denotă grave probleme ale statului moldovenesc. Clasa politică a Moldovei în toți anii de suveranitate și independență nu a reușit să creeze fundamente social-economice vitale. Reformarea defectuoasă a domeniilor economice, sociale și juridice au ruinat economia națională și au impus o migrație masivă a peste 1,5 mln de cetățeni, transformând statul într-un debitor aflat în prag de insolvabilitate. Azi, trebuie să constatăm că Moldova a pierdut suveranitatea economică.

În ultimii ani are loc o degradare catastrofală a instituțiilor statului. Poporul Republicii Moldova - Suveranul țării este guvernat din extern! Sub paravanul lozincii despre integrare europeană, are loc limitarea constantă a drepturilor fundamentale ale omului - la opinie, informație, pluralism politic, alegeri libere și democratice. S-a instituit un control politic extern asupra sistemului judecătoresc, este încălcat flagrant principiul constituțional al separării puterilor în stat. Au fost închise prin proceduri extrajudiciare mai multe canale de mass-media fiind instituită cenzura politico-ideologică, contrar principiilor constituționale ale democrației veritabile. Clasa politică ignoră dreptul național la identitate al poporului moldovenesc și a

minorităților naționale din Republica Moldova, nu asigură reîntregirea țării prin soluționarea problemei transnistrene. Este îngrijorător atacul guvernanților asupra statutului de neutralitate al țării, statuat în Declarația de Suveranitate și în Constituția Republicii Moldova, promovându-se militarizarea statului moldovenesc și a politicii de implicare de partea unei părți beligerante în conflictul militar din estul republicii, realizând acțiuni de pregătire a populației pentru un conflict militar.

Având în vedere cele expuse supra, solicităm guvernanților și clasei politice:

1. Respectarea prevederilor și principiilor democratice ale Declarației de Suveranitate și ale Constituției Republicii Moldova, și în primul rând a principiului constituțional că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova!
2. Realizarea acțiunilor concrete pentru consolidarea societății moldovenești întru edificarea statului de drept Republica Moldova - stat democratic suveran.
3. Asigurarea reală a drepturilor fundamentale ale omului garantate de Constituție, la opinie, la informație, pluralismul politic și libertatea instituțiilor mass-media.
4. Excluderea imixtiunii externe în activitatea puterilor de stat asigurând separația și colaborarea lor în exercitarea prerogativelor care le revin.
5. Întreprinderea acțiunilor concrete în vederea reîntregirii țării și consolidarea suveranității asupra întregului teritoriu național al Republicii Moldova.
6. Asigurarea neutralității veritabile a Republicii Moldova și promovarea recunoașterii internaționale a statului de neutralitate permanentă.
7. A transforma prin lege Republica Moldova în stat demilitarizat, cu interzicerea implicării forțelor armate ale republicii în operațiuni și exerciții militare externe, dar și în colaborare cu forțe militare străine.
8. Asigurarea protecției identității naționale moldovenești, prin educație patriotică și respect față de istoria și cultura Patriei noastre – Republica Moldova.
9. Elaborarea și realizarea unui Program Național de creștere economică în vederea reducerii reale a sărăciei și asigurarea unui trai decent pentru cetățenii Republicii Moldova care în masă trăiesc sub limita sărăciei.
10. Implementarea unui program de stat pentru a stimula și asista cetățenii în vederea revenirii în Patrie.

Adoptată în unanimitate.

23 iunie 2025

**CONSILIUL
AO „INSTITUTUL JUSTIȚIEI CONSTITUȚIONALE”**

**APRECIERE JURIDICĂ
privind constituționalitatea desemnării judecătorilor
constituționali
(DISPOZITIV)**

În temeiul art. 136 alin. (2) din *Constituția Republicii Moldova*, precum și al art. 9 și art. 13 din *Legea nr. 74/2025 cu privire la Curtea Constituțională*, la data de 24 iunie 2025, în urma unui concurs cu un singur participant, Consiliul Superior al Magistraturii l-a desemnat pe dl Ion Malanciuc în calitate de judecător la Curtea Constituțională, din partea Consiliului. În aceeași zi, prin Hotărârile Guvernului nr. 400 și nr. 401, au fost numiți alți doi judecători constituționali – dna Domnica Manole și dl Sergiu Litvinenco – din partea Guvernului. Ulterior, la data de 26 iunie 2025, prin Hotărârile Parlamentului nr. 158 și nr. 159, au fost numiți alți doi judecători constituționali – dna Liuba Șova și dl Nicolae Roșca – din partea Parlamentului.

Niciunul dintre judecătorii numiți la Curtea Constituțională nu a fost supus procedurii de vetting, prevăzută de *Legea nr. 26 din 10.03.2022*, *Legea nr. 65 din 30.03.2023*, *Legea nr. 252 din 17.08.2023*, și nici testului de integritate instituit prin *Legea nr. 82 din 25.05.2017*.

Totodată, faptul că numirile au fost efectuate practic concomitant, în aceeași perioadă de către cele trei autorități competente, indică o abordare concertată din partea acestora.

De asemenea, se constată că, contrar prevederilor art. 13 alin. (1) din *Legea nr. 74/2025 cu privire la Curtea Constituțională*, care stipulează că „judecător al Curții Constituționale este persoana cu reputație ireproșabilă...”, unele dintre persoanele numite prin hotărârile menționate nu întrunesc această exigență.

Având în vedere că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție, precum și:

- **pozițiile principiale exprimate de mai mulți deputați**, aflați în serviciul poporului, precum **și de unele fracțiuni parlamentare** – organe de lucru ale Parlamentului – care au indicat asupra neconstituționalității procedurii de desemnare a judecătorilor constituționali, denunțând riscul capturării politice a Curții Constituționale și calificând situația drept un act de uzurpare a puterii de stat;
- **sesizările nr. 147a/2025, 152a/2025 și 155a/2025, depuse la Curtea Constituțională de deputați**, prin care se solicită exercitarea controlului constituționalității asupra unor dispoziții pretins neconstituționale ale Legii nr. 74/2025, precum și asupra Hotărârilor Guvernului nr. 400 și nr. 401, respectiv ale Parlamentului nr. 158 și nr. 159 privind numirea judecătorilor constituționali;
- **apelul public al organizațiilor societății civile** (precum CRJM, CPR, Promo-LEX, CNTM, Fundația Soros Moldova, IPP, IPRE etc.), care au solicitat Guvernului și Parlamentului asigurarea unui proces de numire a judecătorilor constituționali transparent, meritocratic și conform standardelor de bună guvernare;
- **pozițiile critice ale partidelor extraparlamentare** (precum Partidul Republican „Inima Moldovei”, PSDE, CUB, Partidul "Moldova Mare", PLDM, ș.a.), care au condamnat desemnările operate „fără transparență, fără concurs și doar cu îndreptare de la Președinție”, calificând procedura drept o „sfidare flagrantă a normelor legale și constituționale”;
- **luările de poziție ale unor personalități notorii din domeniul dreptului** – reprezentanți distinși ai societății și ai comunității academice, care au apreciat că noile numiri au fost netransparente și inadmisibile într-un stat de drept;

Remarcând că numirea judecătorilor constituționali urma să fie realizată:

- în exprimarea voinței legale a Suveranului – poporul Republicii Moldova – căruia îi aparține puterea de stat;
- în conformitate cu cerințele exprese ale Constituției Republicii Moldova;
- cu respectarea strictă atât a normei, cât și a spiritului Constituției Republicii Moldova;

- în temeiul principiilor democrației și statului de drept, al legalității și transparenței, precum și al supremației Constituției, potrivit căreia niciun act nu poate produce efecte juridice dacă contravine Legii fundamentale;
- prin promovarea în funcția de judecător constituțional exclusiv a unor persoane integre, cu o reputație ireproșabilă;

Luând în considerare că deciziile privind numirea judecătorilor constituționali trebuie să fie adoptate în baza unor criterii obiective, fundamentate pe merit, precum și în cadrul unei proceduri transparente;

Ținând cont de faptul că consolidarea independenței și legitimității Curții Constituționale este esențială pentru democrația și statul de drept în Republica Moldova;

Având în vedere prevederile statutare ale Asociației Obștești „Institutul Justiției Constituționale”, care stabilește printre obiectivele sale promovarea și apărarea supremației Constituției;

În temeiul art. 136 și art. 138 din *Constituția Republicii Moldova*, precum și al art. 9 alin. (1) teza întâi și art. 13 alin. (1) din *Legea nr. 74/2025 cu privire la Curtea Constituțională*,

Consiliul Institutului Justiției Constituționale

1. Apreciază drept neconstituționale:

- Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii din 24 iunie 2025 privind numirea dlui Ion Malanciuc în funcția de judecător al Curții Constituționale din partea CSM;
- Hotărârile Guvernului nr. 400 și nr. 401 din 24 iunie 2025 privind numirea dnei Domnica Manole și a dlui Sergiu Litvinenco în funcția de judecători constituționali din partea Guvernului;
- Hotărârile Parlamentului nr. 158 și nr. 159 din 26 iunie 2025 privind numirea dnei Liuba Șova și a dlui Nicolae Roșca în funcția de judecători constituționali din partea Parlamentului.

2. Apelează la buna-credință a persoanelor nou desemnate în funcția de judecător al Curții Constituționale și le solicită să își depună benevol demisia de onoare, subliniind că dreptul de a alege le aparține, însă trebuie exercitat cu deplină responsabilitate față de Constituție și interesul public.

3. Adresează un apel autorităților competente – Consiliul Superior al Magistraturii, Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova – să își

reexamineze Hotărârile adoptate, având în vedere responsabilitatea colectivă ce poate deriva din acțiuni concertate care ar putea constitui tentative de uzurpare a puterii de stat, contrare ordinii constituționale din Republica Moldova.

Dumitru PULBERE
ex-președinte al Curții Constituționale
Președintele Consiliului Institutului Justiției Constituționale

Adoptată la 07.07.2025

TRIBUNA CONSTITUȚIONALĂ

Nr.3(6)
Iunie 2025